

Anni Ruohomaa

PIENTEN LIIKUNTAPAikkojen ESTEETTÖMYYDEN TILAN
SELVITYS OSANA "ERITYISLIIKUNTAA KUNTIIN" -HANKETTA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2014

PIENTEN LIIKUNTAPAIKKOJEN ESTEETTÖMYYDEN TILAN SELVITYS OSANA "ERITYISLIIKUNTAA KUNTIIN" -KEHITTÄMISHANKETTA

Ruohomaa, Anni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2014
Ohjaaja: Karinharju, Kati
Sivumäärä: 77
Liitteitä: 1

Asiasanat: erityisliikunta, esteettömyys, esteettömyyskartoitus, esteettömyys selvitys, sähköinen kartoitustyökalu

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia kahden kunnan liikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa. Esteettömyyttä tutkittiin Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoitushanke LIEKA -hankkeen kehittämällä esteettömyys selvityslomakkeella. Opinnäytetyö on osa LIEKA -hanketta ja työn taustalla on valtakunnallinen "Erityisliikuntaa kuntiin" -kehittämishanke. Opinnäytetyössä tehtiin yhteistyötä Euran ja Huittisten kuntien kanssa, jotka ovat mukana "Erityisliikuntaa kuntiin" -hankkeessa. Työn tarkoituksena oli myös raportoida esteettömyys selvityksien tulokset kunnille sekä arvioida esteettömyys selvityslomakkeen käyttöä. Teoriaosuudessa käsiteltiin tämän työn kannalta olennaisimpia erityisliikuntaan sekä esteettömyyteen liittyviä asioita. Teoreettisena taustana on erityisesti rakennetun ympäristön esteettömyys. Menetelmänä yhteistyökuntien liikuntapaikkojen esteettömyyden tilan selvittämiseksi käytettiin systemaattista havainnointia sekä LIEKA -hankkeen luomaa esteettömyys selvityslomaketta, jonka kysymykset perustuvat ESKEH -lomakkeisiin. Tutkimuskohteita oli yhteensä kuusi, kummastakin yhteistyökunnasta kolme. Esteettömyys selvitykset toteutettiin keväällä 2014, jonka jälkeen kunkin paikan esteettömyydestä tuotettiin tulosten perusteella raportti. Raporttiin kuului kohteen esteettömyyden tilan toteaminen sekä havainnollistaminen ja perustelu sekä toimenpide ehdotusten esittäminen. Raportoinnissa noudatettiin ESKEH -kartoitusten mallia, jossa toimenpide ehdotukset kootaan yhteen taulukkoon. Tutkimuskohteet olivat neljän alakoulun, yhden urheilutalon sekä yhden palvelutalon sisäliikuntatilat. Tutkimustuloksena opinnäytetyössä on esteettömyys selvityksien tulokset, joiden perusteella voidaan todeta, että missään kohteessa esteettömyyden katkeamaton ketju ei toteudu. Yleisesti tulokset vaihtelivat paikkojen välillä, mutta kaikissa paikoissa esimerkiksi valaistus ja lattian pinta-materiaali oli huomioitu esteettömyyden kannalta hyvin. Opastus puolestaan niin ulko- kuin sisätiloissakin eri tilojen välillä oli usein puutteellista sekä kulkuväyliltä puuttui joko osittain tai kokonaan käsijohteet sekä istuimet levähtämiseen. Tämän opinnäytetyön myötä hankekunnat saivat tietoa liikuntapaikkojensa esteettömyydestä. Esitettyjen toimenpide ehdotusten avulla kunnat voivat alkaa kehittämään ja parantamaan liikuntapaikkojaan kaikille sopivammiksi. Lisäksi LIEKA -hanke sai arvokasta tietoa luomansa lomakkeen toimivuudesta. Tullevana sosiaalialan ammattilaisena sain hyödyllistä kokemusta itsenäisestä työskentelestä osana projektia. Lisäksi tietämykseni esteettömyydestä kasvoi ja sain lisää varmuutta käyttää tietotaitoani.

ACCESSIBILITY ASSESSMENTS AS A PART OF "ERITYISLIIKUNTAA KUNTIIN" -PROJECT

Ruohomaa, Anni
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services
December 2014
Supervisor: Karinharju, Kati
Number of pages: 77
Appendices: 1

Keywords: Adapted physical activity, accessibility, accessibility assessment, accessibility audit tool

The purpose of this thesis was to assess the accessibility in small sport facilities which are located in Satakunta. The assessments were made by using a form for assessing accessibility that was created by Satakunta university of applied science's project called LIEKA-project. Furthermore, the goal was to report the assessment results to the cities and to report to LIEKA-project about the usage of the form. This thesis was part of the LIEKA-project. One of the partners in cooperation in this thesis was national "Erityisliikuntaa kuntiin" -project. It's goal is to develop equal physical activity services in different cities in Finland for people who have special needs. Two of these cities and also partners in cooperation in this thesis were Eura and Huittinen. The theoretical part includes essential information about adapted physical activity and accessibility. The theoretical information is mostly based on regulations of accessibility. The method used in this thesis to assess the accessibility was systematic observation and the form for assessing accessibility that was created by LIEKA-project. There was six sport facilities where the accessibility assessments were made - three in Eura and three in Huittinen. The accessibility assessments were made in the spring 2014. After the assessments, the reports were made about the state of accessibility in each sport facility. In the reports it is told how accessible the sport facilities were and how to make them more accessible. In conclusion the results of this thesis showed that in each sport facilities there has been paid some attention to accessibility but still it was a little inadequate. In general the results were quite different between the six sport facilities but for example the lighting and the floor's surface materials were as they should be from accessibility point of view however for example there weren't enough signposts or guides to show where everything is and there weren't handrails or seats to rest on the passages. Based on these results of this thesis the cities can start improving these sport facilities so that they would become more accessible. Moreover, the LIEKA-project got valuable information about the accessibility assessment form they made. As a future social worker I got useful experience from working in a project independently. Also my knowledge of accessibility grew and I got more confidence to use my skills.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	ERITYISLIIKUNTA.....	9
2.1	Erityisryhmien liikunta	9
2.2	“Erityisliikuntaa kuntiin” –kehittämishanke.....	10
2.3	LIEKA –hanke.....	11
3	LIIKUNTAPAIKKOJEN ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS.....	12
3.1	Esteettömyyden ja saavutettavuuden määritelmä	12
3.2	Esteettömyyskartoitus	13
3.3	Liikuntapaikkojen esteettömyyden kartoittaminen.....	15
3.3.1	Etukäteistieto kohteesta.....	16
3.3.2	Saapuminen kohteeseen	18
3.3.3	Kohteessa toimiminen	19
4	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSOSA	34
4.1	Opinnäytetyön tutkimusote.....	34
4.2	Opinnäytetyön tavoitteet.....	35
4.3	Opinnäytetyön yhteistyökumppanit ja tutkimuskohteet	36
4.4	Tutkimusmenetelmät ja mittaaminen.....	37
4.4.1	Sähköinen esteettömyysselvityslomake	37
4.4.2	Sähköinen kartoitus- ja raportointityökalu.....	38
4.5	Tutkimuksen aikataulu.....	38
5	PIENTEN LIIKUNTAPAIKKOJEN ESTEETTÖMYYDEN TILAN SELVITTÄMINEN	40
5.1	Kohde 1: alakoulun liikuntatilat	40
5.2	Kohde 2: alakoulun liikuntatilat	45
5.3	Kohde 3: alakoulun liikuntatilat	48
5.4	Kohde 4: urheilutalon liikuntatilat.....	52
5.5	Kohde 5: alakoulun liikuntatilat	57
5.6	Kohde 6: palvelukodin liikuntatilat	63
6	PIENTEN LIIKUNTAPAIKKOJEN ESTEETTÖMYYDEN TILA.....	67
6.1	Yhteenvedo tuloksista.....	67
6.2	Sähköisen työkalun ja esteettömyysselvityslomakkeen raportointi ja arviointi ..	71
7	POHDINTA.....	73
7.1	Aiheen valinta ja työn tekeminen	73
7.2	Teoreettinen lähestyminen, työn pohja.....	74
7.3	Ammatillinen kasvu ja työn hyödynnettävyys.....	75
	LÄHTEET	76
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Liikunta ja urheilu ovat iso osa suomalaista yhteiskuntaa. Niiden eri muodot koskettavat lähes jokaista suomalaista. Suomalaiset ovat milteipä kaikki jollain tavalla fyysisesti aktiivisia, monet osallistuvat urheilun seuratoimintaan, suuri osa suomalaisista seuraa televisiosta urheilua - etenkin suurimpia ja kiinnostavimpia huippu-urheilun hetkiä, urheilu on lasten ja nuorten ylivoimaisesti suosituin harrastus, eri tason ja lajin kilpailuja ja otteluita käydään Suomessa vuosittain suuri määrä. Enää ei puhuta pelkästään hyväkuntoisten urheilusta vaan mukaan on noussut uusia termejä, kuten fyysinen aktiivisuus, terveys ja hyvinvointi. Suomalaiset liikkuvat, oli heillä sitten tavoitteinaan terveyteen, hyvinvointiin tai esimerkiksi ulkonäköön liittyvät asiat. Unohtamatta myös elämyksellisiä tavoitteita. (SLU-Julkaisusarja 1/2012, 2012, 6-8)

Siitä huolimatta, että liikunnalla on Suomessa suuri rooli harrastuksena, kasvatuksen välineenä, terveyden sekä kansalaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjänä, se ei saavuta kaikkia kansalaisia. Liikunnan erityisryhmät ovat joltakin osin edelleen liikuntakulttuurin marginaalissa. (Piispanen 2010, 6.) Erityisryhmiin kuuluvilla tulisi kuitenkin olla tasavertaiset mahdollisuudet liikkua ja saavuttaa liikunnan antama hyöty. (Mälkiä & Rintala 2002, 6.) Liikunnan erityisryhmiä ovat liikkumis- ja toimimisesteiset henkilöt, kuten näkö- ja kuulovammaiset sekä kehitysvammaiset ja pitkäaikaissairaat. Lisäksi erityisryhmiin kuuluvat sellaiset ikääntyneet henkilöt, joiden heikentynyt toimintakyky tai erilaisten apuvälineiden käyttö estää heitä osallistumasta yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan. Myös sosiaalisten syiden vuoksi yleisen liikuntatarjonnan ulkopuolelle jäävät laitoksissa asuvat päihdeongelmaiset tai rikosseuraamuslaitoksen piirissä olevat henkilöt. Erityisryhmien liikunnan harrastamiseen tarvitaan mahdollisuuksia sekä soveltamista. (Kilpelä 2013, 7-9.) Suomen väestöstä erityisryhmiin kuuluvia arvioidaankin olevan noin 10% ja osuus kasvaa merkittävästi kun mukaan lasketaan lapsiperheet, tilapäisesti vammautuneet sekä ikääntyneet henkilöt, joiden määrä tulee kasvamaan entisestään lähivuosina. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 2008, 19.)

Kunta todetaan erityisliikunnan järjestäjänä ja tukijana niin kunta- kuin liikuntalais-akin. Lisäksi erityisliikuntaa järjestää vammais- ja kansanterveysjärjestöt. (Luona-Helminen & Samstén 2004, 27, 30.) Kunnan tehtävänä on pyrkiä edistämään asukaidensa hyvinvointia (Kuntalaki 365/1995, 1 §). Sen tulee luoda kaikille samanlaiset edellytykset liikkua kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa. (Liikuntalaki 1054/1998, 2 §.) ”Kuntien erityisliikuntapalvelujen taso saattaa vaihdella paljonkin, mikä on tuottanut alueellista eriarvoisuutta” (Piispanen, 2010, 6). ”Säännöllisesti liikuntaa harrastavien liikkumis- ja toimintaesteisten yhdeksi suurimmista ongelmista koetaan liikuntatilojen toimimattomuus sekä puuttuvat esteettömät tilat. Kasvukeskuksissa ja suurissa kaupungeissa asuvat erityisryhmiin kuuluvat ovat paremmassa asemassa liikunnan harrastamisessa kuin maaseudulla ja pienissä kunnissa asuvat.” (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 2008, 19.)

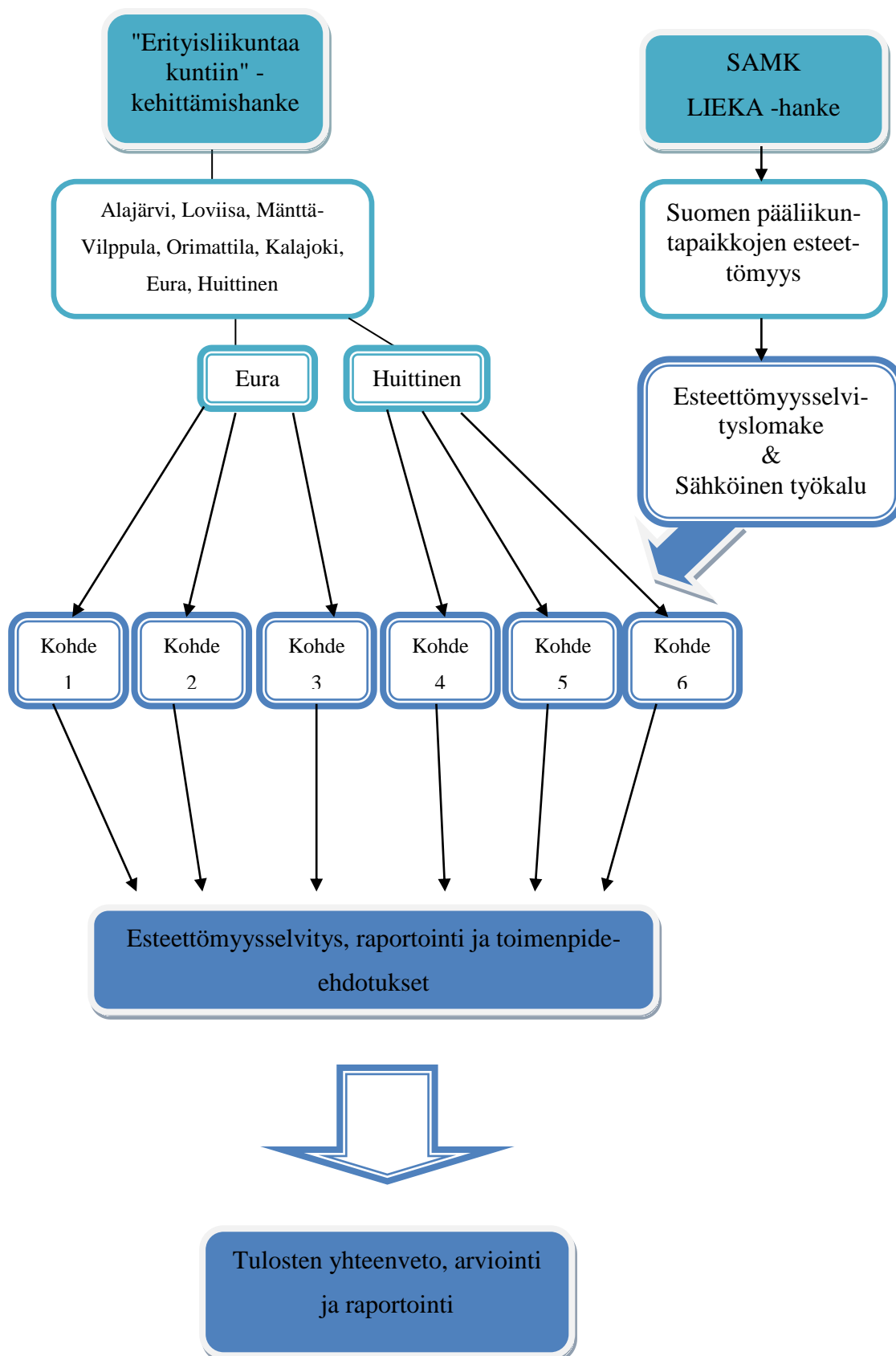
Esteettömät liikuntapaikat tarjoavat ihmisille mahdollisuuden liikkumiseen ja harrastamiseen sekä urheilu- ja kulttuurielämyksiin. Liikunnan hyödyt ovat kiistattomat, mutta niistä pääsee osalliseksi, jos liikuntatilat ovat kaikille soveltuvia. Esteettömyys mahdollistaa lisäksi liikkumis- ja toimimisesteisten liikunta-alan ammattilaisten työllistymisen ja valmentajien ja ohjaajien toimimisen siinä missä kaikille mahdollisuuden liikkua ja harrastaa. (Kilpelä 2013, 7.)

Liikuntatieteellisellä seuralla on käynnissä valtakunnallinen ”Erityisliikuntaa kuntiin” -kehittämishanke, jonka tarkoituksena on selvittää ja kehittää hankeyhteistyökuntien erityisliikunnan tilannetta. Hanke toteutuu ajalla 2013-2015 ja on neljäs Liikuntatieteellisen seuran ”Erityisliikuntaa kuntiin” -hanke. Hankkeessa on mukana seitsemän kuntaa, joiden erityisliikunnan palveluita tulee kehittää. Hankkeen tavoitteena on mm. kehittää erityisryhmille entistä tasa-arvoisemmat liikuntaedellytykset ja -palvelut kunnissa. Lisäksi hankkeen avulla halutaan lisätä tietoa kuntien erityisliikunnasta ja sen tilanteesta, lisätä ammattitaitoisten erityisliikunnanohjaajien määrää ja luoda perusteita resurssien kohdentamiseksi erityisliikuntaan. Lisäksi halutaan luoda pysyviä käytäntöjä sekä hyviä toimintatapoja kuntiin. (Liikuntatieteellisen seuran www-sivut 2012.)

Tässä opinnäytetyössä tehdään yhteistyötä "Erityisliikuntaa kuntiin" – kehittämishankkeen sekä Euran ja Huittisten kuntien kanssa. Työn tavoitteena on selvittää molemmista yhteistyökunnista kolme liikuntapaikkaa (yhteensä 6), joiden esteettömyyden tilaa tutkitaan. Opinnäytetyö on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoitushanke LIEKA –hanketta. Esteettömyyden tilaa tutkitaan kuntien liikuntapaikoissa LIEKA -hankkeen luoman sähköisen esteettömyys selvityslomakkeen avulla. Selvitysten tulokset raportoidaan ja raportit toimitetaan kunnille. Eura ja Huittinen ovat molemmat mukana "Erityisliikuntaa kuntiin" -hankkeessa. Liikuntapaikkojen esteettömyys selvitykset ovat osa kuntakohtaista erityisliikunnan peruskartoitusta. Opinnäytetyön tavoitteena on selvitystöiden lisäksi raportoida LIEKA -hankkeelle sähköisen esteettömyys selvityslomakkeen käyttöä. (Kaavio 1.)

Esteettömyys selvitys on asiantuntija-arvioinnin kaltainen menetelmä ja sen voi suorittaa esteettömyysasioihin perehtynyt henkilö. Asiantuntija arvioi esteettömyyttä jo olemassa olevissa rakennuksissa, niin kuin tässä opinnäytetyössä, tai myös uudisrakennus- tai korjaussuunnitelmia. Lisäksi asiantuntija antaa ohjeita esteettömyyden parantamiseksi tekemiensä havaintojen ja arviointien perusteella. Tietoja verrataan olemassa oleviin kriteereihin niin kuin esteettömyyskartoitustakin tehdessä. (Rusko-vaara 2009, 9) Nina Kilpelän (2014) mukaan esteettömyys selvityksessä tarkastellaan esteettömyyden eri osa-alueiden (liikkumisen, näkemisen ja kuulemisen esteettömyys) toteutumista kohteessa tilojen kaikkien eri käyttäjäryhmien kannalta (esim. oppilaat ja henkilökunta, asiakkaat, potilaat, ulkopuoliset palvelujen tarjoajat jne.)." (Kilpelä sähköposti 29.9.2014.) Esteettömyys selvityksen avulla saadaan siis paikasta ja sen esteettömyydestä perustietoa. Näiden perustietojen avulla siis esimerkiksi pyörätuolilla liikkuva tai lastansa lastenvaunuissa kuljettava tilan käyttäjä/asiakas voivat arvioida pääsevätkö he kulkemaan rakennuksessa. Esteettömyys selvityksen tuottamista tiedoista on hyötyä myös esimerkiksi erilaisten tapahtumien järjestäjille.

Opinnäytetyössä tehdyillä esteettömyys selvityksillä pyritään antamaan kunnille tietoa liikuntapaikkojen esteettömyydestä. Selvityksien raporteissa esitetään faktatietoa esteettömyydestä ja todetaan kohteen sen hetkinen esteettömyyden tila. Selvityksien tuloksena raportoidaan myös esteettömyyttä parantavat toimenpide-ehdotukset. Opinnäytetyön teoriaosuuteen on kerätty tietoa erityisryhmistä, erityisryhmien liikunnasta sekä esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, etenkin liikuntapaikoissa.

Kaavio 1: Opinnäytetyön osa-alueita havainnollistava kaavio.

2 ERITYISLIIKUNTA

2.1 Erityisryhmien liikunta

Erityisryhmien liikunnalla (erityisliikunnalla, soveltavalla liikunnalla) tarkoitetaan sellaisten ihmisten liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisentilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista. Tällöin liikuntaa sovelletaan niin, että harrastajan vamma tai sairaus otetaan ohjauksessa huomioon. Suuri osa erityisliikuntatoiminnasta on luonteeltaan kunto- ja virkistysliikuntaa, johon liittyy myös terveystavoitteita. (Kilpelä 2013, 7.) Erityisliikunnassa korostuvat siis toimintakykyä ja terveyttä edistävät ja ylläpitävät tekijät ja se onkin luonteeltaan kuntoutusta tai kuntouttavaa liikuntaa. Eri erityisryhmillä onkin jokin tietty osa-alue, johon soveltavalla liikunnalla pyritään vaikuttamaan. Kuntouttavan toimintamuodon lisäksi erityisliikuntakasvatus, kunto- ja virkistysliikunta, kilpa- ja tulosurheilu sekä huippu-surheilu ovat erityisliikunnan toimintamuotoja. (Liikuntatieteellisen seuran [www-sivut](http://www.sivut) 2012.) Kunnallisesti Suomessa toimii erityisliikunnanohjaajia (Kilpelä 2013, 7). Kansainvälisesti käytetty termi on soveltava liikunta (Adapted physical activity). Soveltava liikunta on suomen kielessä lähes synonyymi erityisryhmien liikunnalle tai erityisliikunnalle. (Opetusministeriön julkaisuja 2003, 5.)

Erityisryhmille suunnattu liikunta parantaa liikkujan terveyttä, omatoimisuutta ja mielenvirkeyttä ja asettuu siten hyvinvointitermin sisään. Kunnan tehtävänä on järjestää hyvinvointipalvelut erityisliikuntapalvelut mukaan lukien. (Piispanen 2010, 14.) Suomen lainsäädännössä säädetään erityisliikuntapalveluihin liittyen. Kunta todetaan niin kunta- kuin liikuntalaissakin erityisliikunnan järjestäjänä ja tukijana. Kuntien lisäksi vammais- ja kansanterveysjärjestöt nähdään liikunnan järjestäjinä. Kuitenkin liikunnan kansalaistoiminnassa sekä järjestökentässä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden liikunnan järjestömuotoinen toiminta on suhteellisen uutta. Liikuntalain nojalla kunta myöntää perustellusti avustusta yhdistysten liikuntatoiminnan järjestämiseen. (Luona-Helminen & Samstén 2004, 27, 30.) Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla

liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. (Liikuntalaki 1054/1998, 2 §.) Kuntalain ensimmäisessä pykälässä säädetään: “Kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueellaan.” (Kuntalaki 365/1995, 1 §.)

2.2 ”Erityisliikuntaa kuntiin” –kehittämishanke

Liikuntatieteellinen seura on käynnistänyt huhtikuussa 2013 järjestyksessään neljäs-
nen ”Erityisliikuntaa kuntiin” -kehittämishankkeen. Aiemmat kolme hanketta toteu-
tuivat vuosina 1997-1999, 2004-2006 ja 2007-2009. Liikuntatieteellinen seura tekee
yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa, jotka ovat opetus- ja kulttuuriministeriö,
Perheliikuntaverkosto, Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry, Liikkuva koulu
-ohjelma, Suomen kuntaliitto ja Soveltava liikunta Soveli ry. Hankkeessa on mukana
seitsemän yli 10 000 asukkaan kuntaa, joissa ei vielä ole erityisliikunnanohjaajaa tai
joiden erityisliikuntapalvelut vaativat kehittämistä. Hankkeessa ovat mukana seura-
vat kunnat: Orimattila, Loviisa, Mänttä-Vilppula, Kalajoki, Huittinen, Eura ja Ala-
järvi. Hanketta rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeessa on tarkoitus teh-
dä selvitystyö niiden kuntien erityisliikunnan tilanteesta, joissa ei vielä ole erityislii-
kunnanohjaajaa. Hankkeen valtakunnallisina tavoitteina on kehittää kunnissa erityis-
ryhmille nykyistä tasa-arvoisemmat liikuntaedellytykset ja -palvelut, lisäämällä eri-
tyisliikuntatoimijoiden yhteistyötä ja selkiinnyttää työn- ja vastuunjakoa. Kehittämis-
toimilla pyritään lisäämään myös ammattitaitoisten erityisliikunnan-ohjaajien määrää
ja varmistamaan tuntiohjaajien laatu. Tavoitteena on myös lisätä erityisliikuntaryh-
mien määrää sekä luoda pysyviä toimintakäytäntöjä ja levittää hyviä toimintatapoja
kuntatasolla. Lisäksi hanke luo perusteita resurssien kohdentamiseksi erityisliikun-
taan. Hankkeen tavoitteena on myös lisätä tietoa kuntien erityisliikunnan tilanteesta.
Valtakunnallisten tavoitteiden lisäksi jokainen yhteistyökunta asettaa omat tavoitteet
erityisliikunnan kehittämiseksi. (Liikuntatieteellisen seuran www-sivut 2012.)

”Erityisliikuntaa kuntiin” -kehittämishanke toteutuu ajalla 2013-2015. Hankkeen yh-
teistyökunnat kokoavat yhteen erityisliikunnan kehittämisen kannalta kunnan viran-
haltijat, järjestöjen ja yhdistysten edustajia ja muita asiantuntijoita. Heistä koostuu
kehittämistyöryhmä, joka vastaa paikallistasolla erityisliikunnan kokonaiskehittämi-
sestä ja uuden toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta sekä vakiinnuttamisesta.

Hankkeen päätyttyä olisi toivottavaa, jos sama työryhmä jatkaisi erityisliikunnan koordinointi- ja kehittämistyötä. Jokaisen kunnan kehittämistyöryhmä kartoittaa kunnan erityisliikunnan tarvetta ja tilannetta. Kartoitettavia asioita ovat erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden määrä, erityisryhmille soveltuvat liikuntatilat, olemassa olevat ohjaajaresurssit, erityisliikunnan nykyiset ryhmät, käytetyt tiedotus- ja yhteistyökanavat ja koulutustarpeet. Kartoitusvaiheessa kunnat voivat myös toteuttaa yhdistys- ja/tai asiakaskyselyn. Kun kartoitus on valmis työryhmät voivat esitellä sen kunnan luottamushenkilöille ja kuntalaisille mielipiteiden kuulemiseksi, ratkaisujen etsimiseksi ja lisäselvitystarpeiden selvittämiseksi. Kartoitusvaiheen päätyttyä laaditaan kunnan erityisliikunnan kehittämissuunnitelma. Kunnat luovat omat erityisliikunnan kehittämissuunnitelmat peruskartoitusten ja mahdollisten lisäselvityksien pohjalta. Kehittämissuunnitelman tekoa varten on asetettu kysymyksiä, joihin suunnitelman tulisi vastata. Kehittämissuunnitelmassa toimenpiteet priorisoidaan ja hankkeen aikana aloitetaan priorisoinnin mukainen toteuttaminen sekä toimintojen vaikiinnuttaminen. Suunnitelma voidaan käsitellä ja arvioida lautakunnassa tai kunnan hallituksessa sekä esitellä sidosryhmille. Valmis kehittämissuunnitelma ohjaa jatko-työskentelyä. (Liikuntatieteellisen seuran www-sivut 2012.)

2.3 LIEKA –hanke

LIEKA -hanke eli liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi -hanke käynnistyi Satakunnan ammattikorkeakoulussa 1.3.2013. Hankkeen rahoittajina toimivat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hankkeessa työskenteli yhteensä 12 työntekijää, jotka olivat projektipäällikkö ja projektitukijat sekä sisällön asiantuntijat. Asiantuntijoilla on tietoa esteettömyysmääräyksistä sekä käytännön kokemusta kartoitusten tekemisestä. Lisäksi mukana oli asiantuntija, jota käytettiin tutkimuksessa luodun sähköisen kyselylomakkeen koodaamiseen sekä lopullisen arviointimallin teknisen sovelluksen toteutukseen. Hankkeen tavoitteena oli selvittää Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa sähköistä kyselylomaketta käyttäen. Lisäksi haluttiin arvioida sähköisen kyselylomakkeen avulla saatujen tulosten luotettavuutta suhteessa säädösten mukaisiin kartoitustuloksiin. Tavoitteena oli myös tuottaa arvio Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilasta ja

luoda opetus- ja kulttuuriministeriölle esteettömyysnäkökulmien arviointimalli liikuntapaikkarakentamiseen liittyvän päätöksenteon tueksi.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa selvitettiin Suomen kuntien pääliikuntapaikat. Toisessa vaiheessa luotiin sähköinen kyselylomake, jolla kerättiin tietoa pääliikuntapaikkojen esteettömyydestä ja kolmannessa vaiheessa lomakkeen luotettavuutta testattiin tekemällä esteettömyyskartoitus osaan kohteista. Kyselyn ja kartoituksen tuloksia verrattiin toisiinsa. Hankkeen loppuraportissa käydään läpi Suomen kuntien liikuntapaikkojen esteettömyyttä yleisesti sekä pääliikuntapaikkatyypeittäin yksityiskohtaisemmin. Raportissa esitetään myös toimenpide-ehdotuksia esteettömyysasioiden parantamiseksi tulosten pohjalta sekä esitellään luotu arviointimalli. (Karinharju ym. 2014, 7, 10-12.)

3 LIIKUNTAPAikkojen ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS

3.1 Esteettömyyden ja saavutettavuuden määritelmä

”Esteettömyydellä tarkoitetaan yhdenvertaisuutta osallistua yhteiskunnan toimintaan itsenäisesti ja omana itsenään” (Ruskovaara 2009, 7). Esteettömyys on niin fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen, kulttuurisen kuin taloudellisenkin ympäristön toteutumista siten, että jokainen voi toimintakyvystään riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Yleisesti tunnettu näkemys esteettömyydestä on, että tilassa ei ole esteitä liikkumiselle. ”Esteettömissä tiloissa ja ulkoympäristössä pystyy äiti tai isä lastenvaunuineen, vanhus rollaattorinsa kanssa tai siivooja kärryineen toimimaan vaivattomasti, samoin kuin huonokuuloinen tai näkövammaisenkin henkilö. Onkin arvioitu, että kaikki ihmiset ovat elinajastaan keskimäärin 40 % eri tavoin liikkumis- ja toimimisesteisiä, joten jossain elämän vaiheessa meistä jokainen joutuu tekemisiin ympäristön esteettömyyden kanssa” (Ruskovaara 2009, 7). Esteettömän ympäristön tarve tulee lisääntymään huomattavasti väestön nopean ikääntymisen myötä. Esteettömyydestä säädetään lisäksi maankäyttö- ja rakennuslaissa seuraavasti: ”Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet

suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa uuden rakennuksen rakentamista, rakennuksen korjaus- ja muutostyötä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutosta varten tarvittavia tarkempia säännöksiä: 1) rakennuksen sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoituksesta, 2) tasoeroista, 3) kokoontumistiloista ja majoitustiloista." (Maankäyttö- ja rakennuslaki 958/2012, 117 e §.)

Liikkumisesteiden lisäksi myös kuulemisen ja näkemisen esteettömyys ovat keskeinen osa fyysisen ympäristön toimivuutta (Ruskovaara 2009, 7). Suomen kielessä esteettömyyttä ja saavutettavuutta käytetään jonkin verran synonyymeinä toisilleen. Yleisimmin esteettömyydellä viitataan fyysisen ympäristön esteettömyyteen, kun taas saavutettavuus pitää sisällään myös immateriaalisia asioita, esimerkiksi palveluiden tarjoajien asenteet. Soveltavan liikunnan palveluiden saavutettavuus ja esteettömyys ovat pohjimmiltaan ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksiä. (Rintala, Huovinen, Niemelä 2012, 69.) Kirsti Pesolan kirjoittamassa Invalidiliiton julkaisussa Esteettömyysopas – mitä, miksi, miten todetaan esteettömyyden ja saavutettavuuden olevan hyvä yhdistelmä käyttää silloin, kun halutaan puhua kaiken kattavasta esteettömyydestä. (Pesola 2009, 7.)

3.2 Esteettömyyskartoitus

Ympäristöjen esteettömyyttä voidaan kartoittaa ja arvioida useilla eri menetelmillä. Näitä menetelmiä ovat esteettömyyskartoitus, asiantuntija-arviointi, esteettömyyskierros (kävelykierros) ja käyttäjäarviointi (käyttäjäraati). Se minkä menetelmän valitsee, riippuu tiedon tarpeesta ja käyttötarkoituksesta. Esteettömyyskartoitus tuottaa tarkkaa mittatietoa kartoitettavasta kohteesta ja kun näitä tietoja verrataan olemassa oleviin kriteereihin saadaan selville ongelmat sekä toimenpiteitä vaativat kohdat. Esteettömyyskartoitus antaa tietoa kartoitettavan paikan esteettömyyden senhetkisestä tilasta, jonka perusteella tehdään mahdollisia muutostöitä. Esteettömyyskartoituksen toimittaa esteettömyyskartoittajan koulutuksen käynyt tai vastaavat tiedot omaava henkilö. (Ruskovaara 2009, 9.)

Asiantuntija-arvioinnissa esteettömyysasioihin perehtynyt ammattilainen arvioi sekä olemassa olevia rakennuksia että uudisrakennus- tai korjaussuunnitelmia ja antaa ohjeita esteettömyyden parantamiseksi. Esteettömyyskierrosmenetelmällä voidaan selvittää niin sidosryhmien tarpeita kuin rakennetussa ympäristössä havaittuja ongelmia ja kerätä myös pohjatietoja esteettömyyskartoitukseen. Kierroksella suunnittelijat, alueen asukkaat ja eri tavoin liikkumis- tai toimimisesteiset henkilöt kulkevat suunnitellun reitin ja keskustelevat havaituista ongelmista. Käyttäjärvioinnissa eri tavoin liikkumis- ja toimimisrajoitteisten henkilöiden ryhmä arvioi rakennusta tai ympäristöä omista lähtökohdistaan. (Ruskovaara 2009, 9.)

Invalidiliitto ry toteutti vuosina 2007 – 2009 valtakunnallisen monen eri järjestön yhteistyönä ESKEH -projektin (Esteettömyyden arviointimenetelmän ja kartoituslomakkeen kehittäminen), kartoitusmenetelmien ja lomakkeiden yhtenäistämiseksi. Projektin aikana yhdistettiin monien erilaisten lomakkeiden parhaat puolet yhdeksi, yleisesti hyväksytyksi ja yleispäteväksi kokonaisuudeksi. Projekti tuotti myös kattavan julkaisun ”Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus – Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle” (2009). Julkaisu toimii ohjeena niin esteettömyyskartoituksen suorittajalle kuin tilaajallekin. (Ruskovaara 2009, 3; Invalidiliitto ry:n [www-sivut](http://www.invalidiliitto.fi) 2010.) Opasta on käytetty apuna myös tämän opinnäytetyön toteuttamisessa.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään liikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa esteettömyysselvityksillä. Esteettömyysselvitys on asiantuntija-arvioinnin kaltainen menetelmä, jonka voi suorittaa ilman kartoittajan koulutustakin, mutta kuitenkin aiheeseen perehtynyt henkilö. Esteettömyysasioihin perehtynyt henkilö voi arvioida jo olemassa olevia rakennuksia, niin kuin tässä opinnäytetyössä, tai myös uudisrakennus- tai korjaussuunnitelmia. Lisäksi asiantuntija antaa ohjeita esteettömyyden parantamiseksi. Asiantuntija-arviointina tehdyssä esteettömyysselvityksessä ei käytetä mittalaitteita tai tuoteta tarkkaa mittatietoa kohteesta, vaan havainnoidaan ja arvioidaan esteettömyyden tilaa muutoin. Tietoja verrataan kuitenkin olemassa oleviin kriteereihin niin kuin esteettömyyskartoitustakin tehdessä. (Ruskovaara 2009, 9) Nina Kilpelän (2014) mukaan esteettömyysselvitys on ”rakennuslupahakemuksen tai rahoitushakemuksen yhteyteen laadittava asiakirja, jonka tavoitteena on kuvata, miten esteettömyys on huomioitu suunnitelmissa. Esteettömyysselvityksessä tarkastellaan esteet-

tömyyden eri osa-alueiden (liikkumisen, näkemisen ja kuulemisen esteettömyys) toteutumista kohteessa tilojen kaikkien eri käyttäjäryhmien kannalta (esim. oppilaat ja henkilökunta, asiakkaat, potilaat, ulkopuoliset palvelujen tarjoajat jne.). Esteettömyys selvitys tehdään suunnitelmapiirustusten avulla. Sen voi toteuttaa esimerkiksi kohteen pääsuunnittelija tai hankkeen ulkopuolinen esteettömyysasiantuntija." (Kilpelä sähköposti 29.9.2014.)

3.3 Liikuntapaikkojen esteettömyyden kartoittaminen

Liikuntapaikkarakentamisessa viime vuosikymmeninä on alettu enemmän kiinnittää huomiota kaikille sopivien, esteettömien tilojen toteuttamiseen. Liikuntapaikkarakentamista ohjaa opetus- ja kulttuuriministeriö tiedolla ja rahoituksella. Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut lukuisia asiakirjoja ja julkaisuja liikuntapaikkarakentamisesta. Tulevien vuosien painopisteitä määritellään mm. "Liikuntapaikkarakentamisen suunta" -asiakirjoissa, joissa muun muassa vuonna 2008 ennakoitiin liikkumis- ja toimimisesteisten käyttäjäryhmien lisääntyvän ja vuonna 2013 keskeiseksi kehittämiskohteeksi nostettiin juuri esteettömyyteen liittyvät asiat. (Kilpelä 2013, 6) Lisäksi viime vuosina on kiinnitetty enemmän huomiota mm. verkkoviestinnän ja verkkopalvelujen esteettömyyteen. Toimivat palvelut ovat kaikkien saavutettavissa ja käytettävissä, kun rakennetun ympäristön esteettömyyden lisäksi esimerkiksi informaatio ja verkkoviestintä on esteetöntä. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2006, 4.)

Kaikille soveltuva, esteetön paikka on sellainen, jossa toteutuu esteettömyyden katkeamaton ketju (Kuvio 1). Esteetömyydessä paikassa liikkuminen on esteetöntä ja siellä on huomioitu niin käyttäjien tarpeet kuin myös muiden toimijoiden, kuten henkilökunnan ja vierailijoiden toimimisen helppous ja hyvinvointi. Esteettömyys on myös osa paikan turvallisuutta. Pelkästään rakennetun ympäristön esteettömyys ei kuitenkaan riitä, vaan tulee huomioida myös niiden tarjoamien palvelujen saavutettavuus. Osana palvelujen saavutettavuutta on esimerkiksi viestinnän ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen toimiminen. Rakennusten esteettömyyttä tuleekin tarkastella liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen kokonaisuutena. Tällöin esteettömyys alkaa paikasta saatavalla etukäteistiedolla, jatkuu sinne saapumiseen, sinne pääsemiseen sekä siellä toimimiseen saakka. Esteetön ja sujuva toimiminen paikassa on sitä,

että eri tilojen käyttö ja siirtyminen niiden välillä paikasta toiseen ja palvelusta toiseen on mahdollista ja se onnistuu. (Karinharju 2013, 6-7; Kilpelä 2011, 4; Liikenne- ja viestintäministeriö 2006, 4.)

Kuvio 1: Esteettömyyden katkeamaton ketju (Karinharju 2013, 6).

3.3.1 Etukäteistieto kohteesta

Kohteesta saatava etukäteistieto käsittää sen tiedon, jonka käyttäjä voi saada kohteesta ennen varsinaista käyntiä.. Kohteesta saatavat etukäteistiedot ovat sellaisia lähtöpäätökseen vaikuttavia tietoja, jonka perusteella esimerkiksi jollakin tavalla liikku- mis- tai toimimisesteinen henkilö voi arvioida pystyykö hän toimimaan tilassa. Este- hankkeen (2010) toteuttaman Este-kyselyn vastaajat korostavat mm. tietoja siitä, löy- tyykö kohteesta esimerkiksi liikkumisesteisten autopaikkoja, esteetön sisäänkäynti, esteettömät wc-, pukeutumis- ja peseytymistilat ja saunatilat sekä esteettömät kulku- väylät, sisätiloissa tapahtuvan kulkemisen helpottamiseksi. Tärkeää on myös tilojen selkeys sekä kuulovammaisille induktiosilmukan käytön mahdollisuus. Lisäksi vas- taajat korostavat tiedon löytymisen ja saamisen tärkeyttä sekä sellaisen henkilön ja yhteystietojen löytymistä, jolta voisi tarvittaessa saada lisätietoa. (Kilpelä 2011, 4, 18, 29.)

Esteettömyyskartoitusta tehdessä tarvitaan rakennuksesta lähtötietoja. Lähtötiedot pyydetään hyvissä ajoin ennen kartoituksen tekoa tilaajalta. Lähtötietojen lisäksi ra- kennuksen piirustukset ovat apuna kartoituksen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Ruskovaara 2009, 17-18) Lähtötiedot on esitelty oheisessa taulukossa (Taulukko 1).

Kartoituksen lähtötiedot	
Rakennuksen lähtötiedot	<ul style="list-style-type: none"> • kohteen sijainti ja osoite
	<ul style="list-style-type: none"> • kartoituksen laajuus (tilojen käyttötarkoitus ja lukumäärä)
	<ul style="list-style-type: none"> • kartoituksen raportointimuoto
	<ul style="list-style-type: none"> • tilaajan ja yhteys henkilön yhteystiedot
	<ul style="list-style-type: none"> • rakennusten lukumäärä ja käyttötarkoitus
	<ul style="list-style-type: none"> • pinta-alat (hym²=hyötyneliömetri ja brm²=bruttoneliömetri), tilavuudet, kerrosten ja hissien lukumäärä
	<ul style="list-style-type: none"> • rakennusvuosi
	<ul style="list-style-type: none"> • kiinteistössä suoritettut ja suunnitellut korjaukset ja niiden ajankohdat
	<ul style="list-style-type: none"> • asema- ja pohjapiirrokset
	<ul style="list-style-type: none"> • muut mahdolliset käytettävissä olevat asiakirjat, kuten esteettömyyssuunnitelma, aiemmin suoritettujen käyttäjäkyselyn tulokset, kunnossapitosuunnitelma
Katu- ja viheralueiden tiedot	<ul style="list-style-type: none"> • tilaajan määrittelemät erikois- ja perustason alueet ja reitit (kartta)
Tarvittaessa myös	<ul style="list-style-type: none"> • alueen sijainti, laajuus ja toiminnot alueella
	<ul style="list-style-type: none"> • alueen väestörakenne
	<ul style="list-style-type: none"> • kaavoitustilanne
	<ul style="list-style-type: none"> • piirrustukset
	<ul style="list-style-type: none"> • katu- ja viheraluesuunnitelmat, liikennesuunnitelmat
	<ul style="list-style-type: none"> • muut mahdolliset käytettävissä olevat asiakirjat, kuten esteettömyyssuunnitelma, aiemmin suoritettujen asukaskyselyjen tulokset, kunnossapitosuunnitelma

Taulukko 1: Kartoituksen lähtötiedot (Ruskovaara 2009, 17).

3.3.2 Saapuminen kohteeseen

Kohteeseen saavutaan etukäteen selvitettyjen tietojen, kuten sijainnin ja osoitteen perusteella. Matkalla ja kohteen läheisyydessä toimimista helpottaa selkeä ja esteetön opastus (Taulukko 2). Opastuksen tulee olla kattava ja sen tulee jatkua katkeamattomana kohteeseen saakka sekä vielä kohteessakin. Hyvä ja esteetön opastus niin rakennuksen ulkopuolella kuin sisälläkin helpottaa esimerkiksi kuulovammaista henkilöä, mutta myös ketä tahansa, joka on ensimmäistä kertaa uudessa paikassa. Opastusta voidaan tarkastella yhtenä kokonaisuutena tai tilakohtaisesti rakennuksessa. Opastukseen kuuluvat esimerkiksi erilaiset kuvat ja symbolit, teksti, karttaopasteet, kohokartat ja pienoismallit, ääniopasteet sekä erilaiset opastavat materiaalit ja esimerkiksi lattiamerkinnät kulkuväylillä. Erilaiset opaslaatat, varoitusalueet ja erotteluraidat ovat käytössä katu- ja viheralueilla näkövammaisten henkilöiden liikkumisen ohjauksessa. (Invalidiliitto ry 2009, 36-45.)

ESTEETÖN OPASTUS
• Opasteet sijaitsevat helposti havaittavassa paikassa, silmän korkeudella
• Opasteen kohdalla on häikäisemätön ja riittävä valaistus
• Opasteet sijaitsevat kulkureitin sivussa ja niiden ääreen on esteetön pääsy
• Opasteen teksti tai symboli erottuu tummuuskontrastina taustastaan
• Opasteen pinta on himmeä ja häikäisemätön
• Kulkureiteillä käytetään opastavia materiaaleja
• Kulkureitti erottuu tummuus- ja materiaalikontrastilla ympäristöstä

Taulukko 2: Esteetön opastus (Ruskovaara 2009, 36).

Piha-alue

Esteettömällä piha-alueella (Taulukko 3) on riittävän leveät kulkuväylät, jotta pyörälisellä kulkuvälineellä kulkeminen itsenäisesti olisi mahdollista ja helppoa. Kulkuväylillä pinnat ovat tasaisia, kovia ja luistamattomia. Sopivia materiaaleja kulkuväylille on asfaltti, betoni, kivituhka ja jotkin laattatyypit, jotka ovat sileitä ja saumat eivät ole liian leveitä. Kulkuväylien materiaaliksi ei sovi esimerkiksi hiekka, sora tai mukulakivet. Lisäksi kulkuväylät ovat helposti hahmotettavissa ja reitillä ei ole esteitä, jotka aiheuttavat törmäys-, putoamis-, -liukastumis-, kompastumis- tai kaatumisvaaran. Tällaisia voivat olla esimerkiksi väylälle tunkeutuva kasvillisuus, pintamateriaalin epätasaisuudet tai halkeamat. Tärkeää on ottaa huomioon myös piha-alueen

kunnossapito ja talvihoito, joiden tulee olla toteutettu niin, että pinnat eivät ole ros-kaisia, lumisia tai jäisiä. Kulkuväylillä valaistus on tasainen, häikäisemätön ja riittä-vän voimakas, niin ettei väylälle jää pimeitä katvealueita. Sen tulee korostaa kontras-tivaikutusta ja kulkuväylän muutoskohtia ja tasoeroja. Piha-alueelta tulee löytyä myös liikkumisesteisten autopaikkoja eli ns. invapaikkoja. Autopaikkojen tulee olla merkitty asianmukaisesti eli ISA-tunnuksella varustetulla pystyopasteella ja esim. maalauksella ruudun asfaltissa. Paikkojen tulee sijaita lähellä sisäänkäyntiä sekä myös mahdollisimman tasaisella kulkupinnalla, jotta siirtyminen autosta pyörätuoliin olisi mahdollisimman helppoa ja turvallista. (Invalidiliitto 2009, 42-53.)

ESTEETÖN PIHA-ALUE	
•	Toiminnot on järjestetty ja sijoitettu selkeästi ja johdonmukaisesti
•	Kulkureitit sisäänkäynnille ovat helposti hahmotettavissa
•	Opastus on selkeä ja johdonmukainen
•	Eri toiminnoille varatut alueet ovat selkeästi hahmotettavissa ja tunnistettavis-sa
•	Liikkumisesteisten pysäköintipaikkoja on tarpeellinen määrä, ja lisäksi saatto-liikenteelle on varattu pysähtymispaikka
•	Kulkuväylien pinnat ovat tasaisia, kovia ja luistamattomia
•	Kulkuväylät ovat tarpeeksi leveitä ja loivia
•	Kulkureiteillä ei ole törmäys-, kompastumis-, liukastumis-, kaatumis- tai pu-toamisvaaraa aiheuttavia esteitä
•	Tasoeroissa on sekä portaat että luiska
•	Valaistus on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön, eikä pihalle jää pimeitä katvealueita

Taulukko 3: Esteetön piha-alue (Ruskovaara 2009, 52).

3.3.3 Kohteessa toimiminen

Sisäänkäynnit

Kohteessa toimiminen helpottuu kun sen sisäänkäynnit ovat esteettömiä (Taulukko 4). Sisäänkäynnin tulee olla käytettävissä itsenäisesti, ilman ulkopuolista apua. Si-säänkäynti on esteetön, kun se on helppo hahmottaa piha-alueelta eli se erottuu muusta rakennuksesta, kun on saavuttu kohteeseen. Hahmottuminen helpottuu kun sisäänkäyntiä on korostettu katoksella, valaistuksella ja kontrasti- tai värierolla. Ka-tos suojaa sisäänkäyntiä myös sateelta. Kulku sisäänkäynnille tulee lisäksi olla selke-ästi opastettu parkkipaikalta. Opastuksen voi toteuttaa esimerkiksi opastaululla, jos

piha-alueella on useita rakennuksia ja rakennuksissa paljon eri tiloja tai. Opastus voi olla toteutettuna myös niin, että rakennuksen nimi on näkyvillä tai sisäänkäynnille on ääniohjaus. Sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä tulee olla myös kohteen opastaulu, jossa on esitelty kohteen eri toiminnot ja niiden sijainti. Tämä on erityisen tärkeää kun on kyse suuresta rakennuksesta. Joissakin kohteissa voi olla myös kohokartta tai pienoismalli, jota voi tunnustella. Lisäksi tarjolla voi olla mukaan otettava kartta. (Ruskovaara 2009, 65-66.)

Sisäänkäynnissä tulee portaiden lisäksi olla asianmukaisesti suunniteltu luiska, jos maanpinnan ja sisäänkäynnin välillä on tasoero. Luiska tulee olla suunniteltu niin, että se johtaa maanpinnan tasosta sisäänkäyntitasanteelle, eikä suoraan ovelle. Lisäksi tulee huomioida, että oven aukeamissuunta ei aiheuta estettä käyttäjälle. Luiskat ovat yleensä nousevia, mutta ne voivat olla myös laskevia ja johtaa sisäänkäyntitasolle. Sisäänkäynnin edustalla tulee olla riittävästi tilaa, jotta siinä mahtuu pyörälliselläkin apuvälineellä kääntymään sekä avaamaan että sulkemaan oven. Lisäksi niin sisäänkäynnin edustan kuin portaiden ja luiskankin tulee olla asianmukaisesti ylläpidetty ja hoidettu. Katoksella ja lämmityksellä pystyy huolehtimaan, että edusta, portaat ja luiska ovat kuivia ja puhtaita. Lisäksi katoksen alla sisäänkäynnin edustalla olisi hyvä olla penkki, jossa voi odottaa esimerkiksi kuljetusta. Penkin ja esimerkiksi pyörätelineiden tulee kuitenkin sijaita kulkuväylän ulkopuolella, jotta ne eivät aiheuta estettä tai törmäysvaaraa. Usein sisäänkäynti ovelta on ritilä eli jalkasäleikkö, jonka tulee olla samassa tasossa sisäänkäyntitasanteen kanssa. Lisäksi sen pitää pysyä paikallaan ja rakojen tulee olla enintään 5mm. (Ruskovaara 2009, 66.)

Sisäänkäyntiovelta tulisi löytyä myös asianmukaisesti sijoitetut ovikellot, koodilukot ja kulunvalvontapäätteet. Niiden käyttö tulisi olla mahdollista niin pyörätuolin käyttäjille, lyhytkasvuisille kuin täysikasvuiskin. Korkeuden lisäksi tulee huomioida, että avautuva ovi ei aiheuta törmäysvaaraa. Ovikelloissa, ovipuhelimissa sekä kulunvalvontalaitteissa tulisi olla ääni- sekä valomerkki kuulo- ja näkövammaisia käyttäjiä varten. Sisäänkäyntioven aukipitolaitteen tulee olla kiinnitettynä mieluummin seinään, kuin maahan. Liikkumisesteisen voi olla vaikea käyttää maatasossa olevaa tappia ja oven alareunassa olevaa koukkua. Lisäksi maassa se aiheuttaa kompastumisvaaraa. Sisätiloissa tulee olla riittävän tilava tuulikaappi, jossa ei muodostu kahden auki olevan oven ongelmaa. Lisäksi tuulikaappi tulee valaista hyvin, jotta välttytään

häikäisyltä siirryttäessä sisätiloista päivänvaloon tai päinvastoin. Tuulikaapin lattian tulee olla luistamaton ja jos käytössä on ritilä, rakojen tulee olla enintään 5mm. Pehmeän kumimaton käyttöä ei suositella. (Ruskovaara 2009, 66-67.)

Jos kohteen pääsisäänkäynti ei ole esteetön ja sitä ei ole mahdollista korjata esteettömäksi, tulee rakennuksesta löytyä vaihtoehtoinen esteetön sisäänkäynti. Vaihtoehtoiselle sisäänkäynnille on hyvä olla opasteet pääsisäänkäynniltä, mutta tarvittaessa jo pysäköintialueelta alkaen. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin tulee olla avoinna samoin kuin pääsisäänkäynninkin ja lisäksi käytössä tulee olla kutsupainike. (Invalidiliitto ry 2009, 67.)

ESTEETÖN SISÄÄNKÄYNTI
<ul style="list-style-type: none"> Sisäänkäynnin sijainti on opastettu
<ul style="list-style-type: none"> Sisäänkäynti on katettu ja valaistu eli helposti hahmotettavissa rakennuksen julkisivusta
<ul style="list-style-type: none"> Sisäänkäynnille on esteetön kulku
<ul style="list-style-type: none"> Ovet avautuvat automaattisesti
<ul style="list-style-type: none"> Sisäänkäynnin edusta on kova, tasainen ja luistamaton
<ul style="list-style-type: none"> Sisäänkäynnin luona ei ole kompastumis-, törmäys-, kiinnitakertumis- tai putoamisvaraa aiheuttavia esteitä
<ul style="list-style-type: none"> Ovipuhelimet, summerit ja ovenaukaisupainikkeet ovat kaikkien käyttäjien ulottuvilla ja niissä on äänimerkin lisäksi valomerkki kuulovammaisia varten
<ul style="list-style-type: none"> Tuulikaappi on tarpeeksi tilava mm. pyörätuolin ja lastenvaunujen kanssa kulkemiseen

Taulukko 4: Esteetön sisäänkäynti (Ruskovaara 2009, 65).

Ovi

Kohteessa toimiminen helpottuu, kun ovet ovat asianmukaiset ja helppokäyttöiset (Taulukko 5). Ovien tulee olla helposti hahmotettavissa. Hahmottamista helpottaa tummuuskontrastien käyttäminen, jolloin ovi erottuu ympäristöstään. Myös ovenkahvan tai vetimen ja avauspainikkeen tulisi erottua ovilevystä tai seinästä. Oven läheisyydessä tulee olla riittävästi tilaa, avaamiseen tarvittavan tilan lisäksi. Oven kulkaukon tulee olla vähintään 850 mm. Esteettömyyskartoituksessa huomioidaan lisäksi kynnyksen korkeus, joka saa olla enintään 20 mm. Kynnys voi olla porrastettu tai käytössä voi olla kynnysluiska, joka ei kuitenkaan saa olla liian jyrkkä. Oven vie-

ressä, sen aukeamispuolella tulee olla riittävästi vapaata tilaa (vähintään 400 mm), jos ovi on käsin avattava eli manuaalisesti avattava. Näin myös pyörätuolin käyttäjä pystyy avaamaan oven. (Ruskovaara 2009, 69.)

Oven avaamisen helpottamiseksi sen tulee olla riittävän kevyt yhdellä kädellä avattavaksi ja lukon tulisi olla sellainen johon ei tarvita kahta kättä. Suositeltava vedintyyppi on pystysuuntainen vedin, josta on mahdollista ottaa kiinni useasta eri kohdasta ja sitä käytettäessä ei tarvitse kääntää rannetta. Lisäksi tulee huomioida oven aukeamissuunta ja tärkeää olisikin, että ovi aukeaisi vilkkaammin liikennöidystä tilasta vähemmän liikennöityyn tilaan. Tällä vältetään yhteentörmäysvaara. Helppokäyttöisiä ovat automaattisesti aukeavat liukuovet. Kuitenkin niitäkin on erilaisia. Törmäysvaaran välttämiseksi automaattisten kääntöovien tulee ehtiä aueta kokonaan ennen kuin saavutaan kohdalle. Tarvittava turvaetäisyys tulisi merkitä kulkuväylän pintaan. Sähköisesti aukeavat ovet aukeavat tutkan avulla ja tutka tulee sijoittaa ja suunnata niin, että se reagoi lyhytkasvuisiin ihmisiin ja lapsiinkin. Oven painikkeen tai vetimen korkeudessa tulee huomioida eripituiset käyttäjät. Sopiva korkeus on 850-1100 mm maasta ja etäisyys nurkasta enintään korkeintaan 400 mm. Lisäksi painikkeen tulee sijaita oven avautumispuolella niin, ettei avautuva ovi aiheuta törmäysvaaraa. Jotta ovesta ehtii painikkeen käytön jälkeen kulkea, painikkeen tulee olla riittävän lähellä ovea ja oven tulee pysyä auki vähintään 25 sekuntia. Pyöröovien yhteydessä tulisi aina olla esimerkiksi pyörätuolin käyttäjille vaihtoehtoinen esteetön ovi, koska pyöröovet ovat hankalia pyörätuolin käyttäjille. Lasiovet tulee hahmottamisen helpottamiseksi merkata selkeällä kontrastierolla tai ne tulee jakaa puitteilla ruuduiksi. Oven suojaamiseksi alareunassa on hyvä olla potkulevy. (Ruskovaara 2009, 69-70.)

ESTEETÖN OVI
• on helposti hahmotettavissa
• on itsenäisesti avattavissa ja suljettavissa
• on tarpeeksi leveä
• on kynnyksetön tai kynnyks on matala ja helposti ylitettävissä

Taulukko 5: Esteetön ovi (Ruskovaara 2009, 69).

Kulkuväylät

Kohteen sisätiloissa on erilaisia kulkuväyliä, käytäviä ja reittejä eri tilojen välillä. Esteettömyyskartoituksessa kartoitetaan käyttäjän kannalta oleelliset kulkureitit ja niiden esteettömyys kokonaisuudessaan. Kulkureittien helpon käytön ja sujuvan liikumisen mahdollistamiseksi on tärkeää, että kulkureitit ovat katkeamattomia ja opastus on yhtenäistä. Käytävän lattian pintamateriaalin tulee olla kova, tasainen ja luisuuden ja jos on käytetty eri materiaaleja niiden kitkan tulee olla sama, jottei siirryttäessä pinnalta toiselle synny kompastumis- tai liukastumisvaaraa. Kulkuväyliä tulee olla riittävän leveitä, 1200-1800mm. Käytävän ollessa 1800mm, mahtuu kaksi pyörätuolia kohtaamaan. Käytävällä olevien kalusteiden läheisyyteen täytyy päästä myös pyörällisellä apuvälineellä. Kalusteita ovat esimerkiksi pitkillä käytävillä istuimet levähtämiseen ja niitä tulisi olla erikorkuisia. Lisäksi pitkiltä käytäviltä tulisi löytyä yhtenäinen tukikaide, jolla helpotetaan liikkumista. (Ruskovaara 2009, 68.)

Esteettömyyskartoituksessa kiinnitetään huomiota kulkuväylillä oleviin esteisiin, jotka voivat rajoittaa liikkumista ja tilan vapaata leveyttä. Tällaisia ovat kiinteät esteet eli rakenteelliset elementit, kuten pylväät, pilarit käytävälle avautuvat ovet jne. sekä lisäksi irralliset esteet esimerkiksi käytävämatot. Pehmeät käytävämatot voivat haitata liikkumista pyörällisellä apuvälineellä ja ylhäältä tai sivulta käytävälle ulottuvat esteet voivat haitata näkövammaisen liikkumista. Näkövammaisen havaitsee valkoisen keppinsä avulla esteet, jotka ulottuvat alas asti. Jos tällaisia esteitä ei voida poistaa, ne tulee suojata kaiteella tai kalusteella, joka ulottuu alas asti niin näkövammaisenkin voi havaita ne liikkeessaan. Kulkureitillä valaistuksen tulee olla hyvä, tasainen ja häikäisemätön. Häikäisyä ja kiiltokuvastumista voivat aiheuttaa ulkoa tuleva kirkas auringonvalo sekä väärin suunnattujen valaisimien valo lattia- ja seinäpinnoista. Käytävän hahmottamista helpottaa eri värien kontrastikäyttö eri pinnoilla, kuten lattiassa ja ovissa. Lisäksi liikkumista helpottaa opastavan materiaalin tai kuvion käyttö lattiassa sekä yhtenäisen valaisinrivin käyttö katossa. Lattian pintamateriaalissa ei kuitenkaan saa olla häikäisevää tai voimakasta kuviointia. (Ruskovaara 2009, 68.) Esteettömän kulkureitin kriteerit on esitetty Taulukossa 6.

ESTEETÖN KULKUREITTI RAKENNUKSEN SISÄLLÄ
• on yhtenäinen ja katkeamaton
• on selkeästi opastettu
• on helposti hahmotettava (esim. ovet ja käytävät erottuvat tummuuskontrasteina seinästä)
• on tarpeeksi leveä eikä käytävillä ole irrallisia tai kiinteitä esteitä
• on valaistu tasaisesti ja häikäisemättömästi ja valaistus ohjaa liikkumista
• varustettu tarvittaessa levähdysmahdollisuudella (pitkät käytävät)

Taulukko 6: Esteetön kulkureitti rakennuksen sisällä (Ruskovaara 2009, 68).

Portaat

Portaiden tulee sijaita rakennuksessa mieluiten kulkuväylän reunassa, mutta ei vastapäätä ovea tai hissin ovea. Etäisyys oveen tulee olla vähintään 2000 mm, jos portaat sijaitsevat vastapäätä. Portaiden helppoon käyttöön vaikuttavat monet tekijät. Helpokäyttöisin ja turvallisoin porrastyyppe on suoravartinen, tarvittaessa välitasanteella varustettu portaikko. Kierreportaikkaa ei suositella käytettäväksi. Kierreportaan jyrkkä ja kapea sisäreuna aiheuttaa putoamisvaaran ja sitä on erityisen hankala käyttää, etenkin silloin jos käytössä on vain yksi käsi. Porrasaskelmassa nousu eli korkeus saa olla korkeintaan 160 mm ja etenemä eli leveys vähintään 300mm. Porrasaskelmien lukumäärä on nousujen yhteenlaskettu määrä ja välitasanne on suositeltava 10-15 välein. Porrasaskelmien reunan on oltava suorassa kulmassa kulkusuuntaan nähden ja avoaskelmien tai ulkonevien reunojen käyttö ei ole suositeltavaa. Ne voivat aiheuttaa kompastumisvaaran. Jokaisen portaan etureunassa tulisi olla kontrastiraita helpottamassa askelmien hahmottamista. (Ruskovaara 2009, 72.)

Lisäksi portaiden yhteydessä oleva käsijohde antaa tukea liikkumiseen ja opastusta näkövammaiselle. Käsijohteiden tai kaiteiden tulee olla tarkoituksenmukaiset ja turvalliset. Käsijohteita tulee olla portaiden kummallakin puolella ja niiden tulee olla yhtenäiset ja katkeamattomat myös välitasanteiden kohdalla. Käsijohteen tulee ulottua 300 mm yli portaan alkamis- ja päättymiskohdan ja niiden päiden tulee olla pyöristettyjä, jotta vältetään takertumiselta tai kiinni juuttumiselta. Samalla se opastaa näkövammaiselle alkamis- ja päättymiskohdan. Käsijohteet tulisi sijoittaa kahdelle eri korkeudelle (900 mm ja 700 mm), jolloin matalammalla oleva on tarkoitettu lyhytkasvuisille ja lapsille. Käsijohteiden tulisi erottua myös tummuuskontrastina ympäristöstään. Muodoltaan käsijohteen tulisi olla sellainen, josta saa hyvin kiinni ja

tukevan otteen. Suositeltava muoto on pyöreä tai soikea ja pyöristetty suorakaide. Käsijohde tulee sijoittaa vähintään 45 mm:n päähän seinästä ja huomioida, ettei kiinnitys haittaa käden liu'uttamista käsijohdetta pitkin. Käsijohteen pintamateriaalin tulee olla miellyttävä, muttei allergisoiva tai ihoa vahingoittava. Lisäksi niissä voi hyödyntää tuntokontrastia, esimerkiksi merkitsemällä kerrosnumero kohokuvioin tai pistekirjoituksella. Lisäksi pintamateriaalin muuttuminen metrin ennen voi olla opastamassa käsijohteen loppumisesta. (Ruskovaara 2009, 72, 77.)

Portaat tulee olla myös asianmukaisesti valaistut. Valaistuksen tulee olla tasainen ja riittävä ja pimennettävissä tiloissa porrasaskelmat tulee valaista erikseen niiden havaitsemisen helpottamiseksi. Se voidaan toteuttaa portaan viereen pystypintaan upotetuilla porrasvaloilla tai askelman reunaan asennetulla jatkuvalla valonauhalla, joka korostaa askelman reunaa. Portaikoissa on tärkeää huomioida myös alle joutumisvaara ja päänlyöntivaara. Vaarat tulee estää esimerkiksi suojarakenteilla. (Invalidiliitto ry 2009, 72-3.) Taulukossa 7 on esitetty esteettömien portaiden kriteerit.

ESTEETTÖMÄT PORTAAT
<ul style="list-style-type: none"> • ovat helppokulkuiset ja turvalliset
<ul style="list-style-type: none"> • on varustettu molemminpuolisilla käsijohteilla
<ul style="list-style-type: none"> • hahmottuvat selkeästi (askelmissa kontrastiraidat)
<ul style="list-style-type: none"> • portaiden yhteydessä on aina myös hissi tai loiva luiska

Taulukko 7: Esteettömät portaavat (Ruskovaara 2009, 72).

Luiska

Luiska on aina edistämässä esteettömyyttä, mutta myös itse luiskan tulee olla toimiva ja esteetön (Taulukko 8). Luiska ei koskaan ala suoraan ovelta vaan johtaa aina tasanteelta tasanteelle, ilman tasoeroja. Pienikin tasoero luiskan ja tasanteen välillä voi estää itsenäisen kulkemisen. Luiskan on oltava suora, koska kaarevaa tai sivukaltevaa on vaikea kulkea pyörätuolilla. Pieni sivukaltevuus voidaan kuitenkin hyväksyä ulkotilan luiskassa, jotta kuivatus mahdollistuisi. Jos luiska kääntyy, käännöskohdassa tulee olla vaakasuora välitasanne. Alkamis- ja päättymistasanteilla tulee olla riittävästi tilaa kääntymiselle ja oven avaamiselle. Liian vähäinen tila saattaa aiheuttaa putoamisvaaran. Yksikaistaisen luiskan tulee olla vähintään 900 mm leveä, jolloin on

mahdollista pitää kiinni molemmin käsin käsijohteista, jos liikutaan käsikäyttöisellä pyörätuolilla. Yksikaistaisen luiskan enimmäispituus on 6 m ja sen tulee näkyä alusta loppuun, koska kohtaaminen ei ole mahdollista yksikaistaisella. Jos yksikaistainen luiska kääntyy, tulee välitasanteella olla riittävästi tilaa. Luiskan pituuskaltevuus saa maksimissaan olla 8%, mutta suositeltava kaltevuus on 5% tai loivempi. Jos pituuskaltevuus on yli 5%, tarvitaan välitasanteita. Luiskassa tulee olla vähintään 50 mm:n suojar reunus estämässä pyörällisen apuvälineen tai esim. lastenvaunujen pyörien luiskahtamista reunan yli, jos luiska ei rajoitu seinään tai jos se ei ole ympäröivän maaston tasolla ulkotiloissa. Luiskan pintamateriaalin tulee olla kova ja tasainen, eikä se saa olla märkänäkään liukas. Jos luiskan materiaali on metalliverkkoa, rakojen leveys saa olla enintään 5 mm. Lisäksi luiskan tulee olla hyvin ja tasaisesti valaistu ja luiskan pään tulee erottua tummuuskontrastina ympäristöstään. (Ruskovaara 2009, 76-77.)

Luiskan yhteydestä tulee löytyä tarkoituksenmukaiset ja turvalliset käsijohteet tai kaiteet. Käsijohteita tulee olla luiskan kummallakin puolella ja niiden tulee olla yhtenäiset ja katkeamattomat myös välitasanteiden kohdalla. Käsijohteen tulee ulottua 300 mm yli luiskan alkamis- ja päättymiskohdan ja niiden päiden tulee olla pyöristettyjä, jotta vältetään takertumiselta tai kiinnijuuttumiselta. Samalla se opastaa näkövammaiselle alkamis- ja päättymiskohdan. Käsijohteet tulisi sijoittaa kahdelle eri korkeudelle (900 mm ja 700 mm), jolloin matalammalla oleva on tarkoitettu lyhytkasvuisille ja lapsille. Käsijohteiden tulisi erottua myös tummuuskontrastina ympäristöstään. Muodoltaan käsijohteen tulisi olla sellainen, josta saa hyvin kiinni ja tukevan otteen. Suositeltava muoto on pyöreä tai soikea ja pyöristetty suorakaide. Käsijohteet tulisi sijoittaa vähintään 45 mm:n päähän seinästä ja huomioida, ettei kiinnitys haittaa käden liu'uttamista käsijohdetta pitkin. Käsijohteen pintamateriaalin tulee olla miellyttävä, muttei allergisoiva tai ihoa vahingoittava. Lisäksi niissä voi hyödyntää tuntokontrastia, esimerkiksi merkitsemällä kerrosnumero kohokuviointi tai pistekirjoituksella. Lisäksi pintamateriaalin muuttuminen metrin ennen voi olla opastamassa käsijohteen loppumisesta. (Ruskovaara 2009, 76-77.)

ESTEETÖN LUISKA
<ul style="list-style-type: none"> • on tarpeeksi loiva (5-8 %)
<ul style="list-style-type: none"> • on pinnaltaan kova, tasainen ja luistamaton
<ul style="list-style-type: none"> • on varustettu molemminpuolisilla käsijohteilla
<ul style="list-style-type: none"> • luiskan yhteydessä on aina myös helppokulkuiset portaat

Taulukko 8: Esteetön luiska (Ruskovaara 2009, 76).

Hissi

Kun rakennuksessa on enemmän kuin yksi kerros, tulee sieltä löytyä portaiden ja luiskan lisäksi hissi, jotta liikkuminen kerrosten välillä olisi sujuvaa. Hissi tulee olla helposti löydettävissä ja tarvittaessa sinne tulee olla opaste. Hissin löytämistä ja hahmottamista helpottaa myös tummuuskontrasti erot ja esimerkiksi äänimajakka. Hissin liikkeistä, saapumisesta ja kulkusuunnasta tulee ilmoittaa äänimerkein ja valonulin. Hissin ja portaiden yhteydessä tulee olla myös kerrosopaste, joka on riittävän suuri ja erottuu kontrastein ympäristöstä. Hissin edessä tulee olla riittävästi tilaa, jotta mahtuu kääntymään esimerkiksi pyörätuolin kanssa. Myös itse hissin tulee olla riittävän tilava. Liikkumisesteisten 8 hengen standardihissin korin vähimmäismitat ovat: syvyys 1400 mm ja leveys 1100 mm. Lisäksi oviaukon leveys tulisi olla 900 mm. Hissin mitoissa tulee ottaa huomioon erilaiset tukikaiteet, jotka voivat pienentää vapaata tilaa. Läpikulkuhissi on hissi, jossa on automaattiovet molemmilla lyhyillä sivuilla. Läpikulkuhississä ei tarvitse kääntyä apuvälineiden kanssa. Hissin tulee pysähtyä samalle tasolle lattian kanssa. (Ruskovaara 2009, 79.)

Hissistä tulee löytyä myös asianmukaiset painikkeet. Hissin kutsupainike on painike, joka löytyy hissin ulkopuolelta ja jolla tilataan hissi. Ohjauspaneeli, jolla ohjataan hissiä, löytyy hissin sisältä ja sillä ohjataan hissiä. Hissin kutsupainikkeen korkeus lattiasta saa olla 900-1100 mm ja 400 mm nurkasta. Ohjauspaneelin tulee sijaita kahdella eri korkeudella hissin sisällä. Lyhytkasvuisia ja pyörätuolin käyttäjiä varten ohjauspaneeli tulisi sijoittaa vaakatasoon noin 850 mm:n korkeudelle lattiasta. Tämän lisäksi hissistä tulisi löytyä pystysuora painikerivi 1300-1400 mm:n korkeudella lattiasta. Korkeus mitataan ylimmästä painikkeesta lattiaan. Painikkeiden tulee olla standardien mukaisessa järjestyksessä esimerkiksi näkövammaisia henkilöitä varten. Järjestys on kerrosten mukaan alhaalta ylös ja vasemmalta oikealle. Painikkeiden numeromerkintöjen tulee olla koholla ja erottua kontrastien avulla hyvin taustastaan.

Numeroiden lisäksi tulee olla myös pistemerkinnät nappuloissa tai niiden vieressä. Uloskäyntikerroksen nappi tulee korostaa erikseen eri tavoin, esimerkiksi vihreällä värillä ja suuremmalla kohotuksella. Hissistä tulee löytyä myös hälytyspainike ja sen tulee erottua muista. Tärkeää on myös että hälytyksen voi tehdä tekstiviestitse, niin myös kuulovammaiset voivat sen tehdä. Ikkunallinen hissi mahdollistaa viittomien käytön sekä auttaa henkilöitä, jotka kokevat täysin suljetun tilan ahdistavana.

Lisäksi hissistä tulisi löytyä tukikaiteet 900 mm:n korkeudelta ja mahdollisesti myös istuin 500 mm:n korkeudelta. Peili hississä helpottaa esimerkiksi pyörätuolin kanssa peruuttamista ulos hissistä, mutta hissien tulisi kuitenkin olla riittävän suuri pyörätuolilla kääntymiseen. Hissin valaistuksen tulee olla niin hissien edustalla kuin sisälläkin riittävän hyvä, eikä se saa häikäistä kiiltävien pintojen kautta. Kerroshissin lisäksi rakennuksesta voi löytyä erilaisia pyörätuolihissejä, jotka ovat kevytrakenteisia pystyhissejä tai porrashissejä. Näitä voidaan käyttää pieniin tasoeroihin. Ne eivät kuitenkaan korvaa normaalia hissiä. (Ruskovaara 2009, 79-81) Esteettömän hissien kriteerit on esitetty Taulukossa 9.

ESTEETÖN HISSI
• on helposti löydettävissä
• on tarpeeksi tilava
• on helppokäyttöinen ja turvallinen
• painikkeet erottuvat selkeästi ja sijaitsevat kahdella eri korkeudella (vaaka- ja pystyrivissä)
• hälytys on mahdollista tehdä myös tekstiviestillä

Taulukko 9: Esteetön hissi (Ruskovaara 2009, 79).

Esteettömät wc-tilat

Esteettömän wc-tilan tulee olla erillinen oma tilansa, eikä esimerkiksi naisten tai miesten yleisen wc:n yhteydessä. Jos esteetön wc sijaitsee naisten tai miesten wc-tilassa, se ei ole toimiva ratkaisu kaikkien kannalta eikä kaikkien säädösten mukainen. Esteettömään wc-tilaan tulee olla pääsy suoraan aulasta tai muusta vapaasta tilasta. Sen käytön tulee lisäksi olla mahdollista käyttäjän tai avustajan sukupuolesta riippumattomasti. Wc:n tulee lisäksi olla käytettävissä ilman erillistä pyyntöä tai avaimen hakemista. Esteettömään wc-tilaan tulee olla opaste, joka sijaitsee seinässä oven

avautumispuolella silmän korkeudella, ei kuitenkaan itse ovesta törmäysvaaran välttämiseksi. Opasteessa tulee olla helppotajuinen symboli, kohokuvio ja selkeä tummuuskontrasti, esimerkiksi ns. piparkakku-ukko tai -akka. Lisäksi wc tulee merkitä kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla eli ISA-tunnuksella. Mahdollisesti wc voidaan merkitä myös pistekirjoituksella. Esteettömän wc:n sijainti tulee myös merkitä rakennuksen kerrosopasteisiin. Esteettömän wc-tilan oven vapaan kulkutilan tulee olla vähintään 850 mm ja ovesta ei saa olla ovensuljinta eli ovipumppua, joka vaikeuttaa oven avaamista. Oven sulkemisen helpottamiseksi oven sisäpuolella tulee olla vaaka-suuntainen lankavedin 800 mm:n korkeudella lattiasta. Oven tulee aueta aina ulospäin. (Ruskovaara 2009, 93-94.)

Esteetön wc-tila on monikäyttöinen tila, joten sen mitoituksessa tulee huomioida monet eri toiminnot. Tilaa tulee olla liikkumisesteiselle henkilölle sekä mahdolliselle avustajalle, vauvan hoidolle ja asiointiin pienen lapsen kanssa. Eri toiminnot ja niiden mahdollistaminen eivät saa haitata toisiaan. Wc-tilassa tulee olla riittävästi vapaata tilaa pyörätuolin kääntymiseen (halkaisijaltaan 1500 mm:n ympyrä). Vapaata tilaa tulisi olla myös korkeussuunnassa. Mitoituksessa tulee ottaa huomioon vapaata tilaa pienentävät varusteet, kuten roska-astiat, paperitelineet, tukikaiteet ja vauvanhoitopöydät. Varusteet, joita voi tarvita wc-istuimelta käsin, kuten wc-paperiteline, käsisuihku ja keppiteline, tulee kuitenkin sijoittaa niin, että niihin ulottuu wc-istuimelta. (Ruskovaara 2009, 94-95.)

Wc-istuimelle siirrytään pyörätuolista joko suoraan edestä, jommalta kummalta sivulta tai viistosti wc-istuimen etureunalta, joten sen ympärillä tulee olla myös riittävästi vapaata tilaa. Wc-istuimen sopiva korkeus on 480-800 mm ja istuimen ympärillä tulee olla korkeussäädettävät tai 800 mm:n korkeudella kestävät käsituet. Käsituokien tulee olla 600 mm:n etäisyydellä toisistaan sekä ulottua 200 mm istuimen etureunan yli, jotta niistä saa tukea noustessa. Suositeltavia ovat seinään kiinnitetyt sekä ylös salpautuvat käsituet, jotka saa nostettua pois tieltä ovat suositeltavia. Huuhtelupainikkeena paras ja helppokäyttöinen vaihtoehto on kosketusvapaa painike. Kuitenkin ylösnostettava nuppi on parempi kuin alaspainettava. Wc-tilan lattian pintamateriaalin tulee olla tasainen ja luistamaton. (Ruskovaara 2009, 94-95)

Esteettömässä wc-tilassa käsienpesualtaan sopiva korkeus on 800 mm lattiasta ja sen edessä tulee olla riittävästi esteetöntä tilaa. Huomioon tulee ottaa myös tila pesualtaan alla, jotta lähelle pääsy olisi mahdollista. Korkeussäädettäviä pesualtaita pystyy säätämään käyttäjän mukaan. Muidenkin varusteiden, kuten saippuatelineen ja tavaroiden laskutason, tulee olla käytettävissä pyörätuolista ja sijaita 900 mm:n korkeudella lattiasta. Roskiksen tulee olla käytettävissä yhdellä kädellä ja sen sijainnin tulee olla sellainen, ettei se estä liikkumista. Vaatekoukkuja tulee asentaa useammalle eri korkeudelle. Peilin tulee olla sellaisella korkeudella, että eripituiset ja esimerkiksi pyörätuolin käyttäjät näkevät siitä itsensä. Huomioon tulee lisäksi ottaa pyörätuolin jalkatuet, jotka voivat rikkoa peilin. Esteettömästä wc-tilasta tulee löytyä hälytyslaitte. Laitteeseen tulee ulottua niin wc-istuimelta kuin lattialtakin ja sen on välitettävä tieto sekä näkö- että kuulovammaiselle käyttäjälle soveltuvalla tavalla. Wc:n oven lukitus tulee olla avattavissa ulkopuolelta hätätilanteessa. Hälytyksen tulee olla toiminnassa ja kaikilla tulee olla tieto siitä, mihin hälytys ohjautuu ja miten toimitaan hätätilanteessa. (Ruskovaara 2009, 94-95.)

ESTEETTÖMÄSSÄ WC-TILASSA
<ul style="list-style-type: none"> • on tarpeeksi vapaata tilaa (halkaisijaltaan 1500 mm:n suuruinen ympyrä)
<ul style="list-style-type: none"> • wc-istuimen molemmilla puolilla, takana ja edessä on tilaa siirtymiseen pyörätuolista wc-istuimelle
<ul style="list-style-type: none"> • wc-istuimessa on molemminpuoliset, ylösnostettavat käsituet
<ul style="list-style-type: none"> • wc-tilan varusteisiin ulottuu wc-istuimelta
<ul style="list-style-type: none"> • hälytyspainikkeeseen ulottuu sekä wc-istuimelta sekä lattialta
<ul style="list-style-type: none"> • lattia ei ole märkänäkään liukas
<ul style="list-style-type: none"> • on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön valaistus

Taulukko 10: Esteetön wc-tila (Ruskovaara 2009, 93).

Pukeutumis- ja peseytymistilat

Pukeutumistila on vaatteiden vaihtoa ja säilytystä varten ja pääsääntöisesti niiden tulisi soveltua erilaisille käyttäjille (Taulukko 11). Liikkumis- ja toimimisesteisten pukutilat voivat sijaita yleisen pukutilan yhteydessä, kun on otettu huomioon apuvälineiden tilan tarve esimerkiksi pukukaappien mitoituksessa. Yleisissä uimahalleissa tulee olla erilliset pukeutumis- ja peseytymistilat liikkumisesteisille, jotta toista sukupuolta olevan avustajan läsnäolo on mahdollista. Pukeutumistiloista tulee löytyä erilaiset kalusteet ja varusteet. Ne tulee sijoittaa niin, että ne eivät aiheuta törmäys-

vaaraa ja että ne ovat käytettävissä myös pyörätuolista käsin. Siksi muutamien puku-kaappien edustalla ei tulisi olla penkkiä, joka estää pääsyn kaapille. Pukeutumiseen tarkoitettu penkki tulee sijoittaa niin, että voi tarvittaessa nojata sivulle. Lisäksi tulisi löytyä pitkä penkki tai laveri, jotta riisuutuminen ja pukeutuminen pitkällään olisi mahdollista. Pukutilan peilit tulee sijoittaa niin, että eri pituiset henkilöt voivat niitä käyttää. Myös pistorasioita tulee sijoittaa eri korkeuksille 400-1100 mm lattiasta. (Ruskovaara 2009, 97.)

Pukeutumis- ja peseytymistiloihin tulee sijoittaa käsijohteita kahdelle eri korkeudelle. Käsijohteiden pintamateriaalin tulee olla märkänäkin luistamatonta sekä kiiltämätöntä, eikä se saa aiheuttaa kosketusallergiaa. Peseytymistiloissa tulee huomioida peseytymistilan, joka käsittää koko paikan ja suihkutilan, joka on yksittäinen suihkukalusteella varustettu paikka, tilan riittävyys. Peseytymistiloissa olisi hyvä olla tarjolla lainattava suihkupyörätuoli, joka on peseytymistä varten muotoiltu ja kosteuden kestävä. Suihkupaikan tulee olla riittävän leveä pyörätuolin käyttäjälle. Mitoituksessa tulee huomioida suihkupyörätuolin koko sekä avustaja. Soveltuva leveys suihkupaikalle on 1300 mm. Tarvittavan kokoisen suihkupaikan voi toteuttaa myös yhdistämällä kaksi suihkupaikkaa ilman väliseinää. Suihkupaikalle tulee olla tasaoeron pääsy. Suihkupaikan seinässä tulee olla kahdella eri korkeudella (500 mm ja 900 mm) yhtenäiset tukikaiteet. Lisäksi suihkupaikalla tulee olla seinää vasten ylös käännettävä suihkutuoli, jossa on ylös nostettavat käsituet. Irralliset, siirrettävät suihkutuolit eivät ole toimivia. Peseytymistä varten tulee olla tarjolla myös pitkä penkki tai laveri, jos käyttäjä ei voi peseytyä istuen tai seisten. Suositeltavaa on, että käytössä on käsisuihku, joka voidaan kiinnittää halutulle korkeudelle (700-1900 mm). (Ruskovaara 2009, 97-98.)

ESTEETTÖMÄSSÄ PUKEUTUMISTILASSA

- on tarpeeksi vapaata tilaa (vähintään 2100 x 2100 mm)
- lattia ei ole märkänäkään liukas
- kalusteet ja varusteet ovat helposti hahmotettavissa ja sijoitettu siten, etteivät ne aiheuta törmäysvaaraa
- kalusteita ja varusteita on eri korkeuksilla (mm. istuimet, peilit, pistorasiat)
- kaappien ja naulakoiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla
- on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön valaistus

Taulukko 11: Esteetön pukeutumistila (Ruskovaara 2009, 97.)

Sauna- ja uima-allastilat

Julkisessa paikassa saunan eli löylyhuoneen tulee olla riittävän tilava. Julkisen tilan löylyhuoneeseen tulee mahtua vähintään kaksi pyörätuolia samanaikaisesti. Jos saunatiloja on useampi, tulee kaikissa olla tilaa pyörätuoleille. Löylyhuoneen oven tulee olla kynnyksetön ja oviaukon vähintään 850 mm, jotta sisään mahtuu kulkemaan suihku- tai saunapyörätuolilla. Oven vetimen tulisi olla puinen, pystysuora vedin, jolloin siitä voi tarttua mistä tahansa kohdasta. Sisäpuolella tulisi olla puinen lankavedin. Jos saunan ovi on lasiovi, se tulee jakaa puitteilla tai erottua kontrastimerkinöin ympäristöstään, jottei aiheutuisi törmäysvaaraa. (Ruskovaara 2009, 99.)

Saunan lattian tulee olla helposti puhdistettavissa ja se ei saa olla märkänäkään liukas. Irrallisia lattiaritiloita ei suositella käytettäväksi. Saunatiloissa ei tule käyttää luiskaa, joten saunassa tulee olla mahdollista nousta lauteille esimerkiksi laudenostimen avulla. Vaihtoehtoisesti lämmön tulee jakaantua myös alalauteille. Pyörätuolia käyttävän henkilön on helpompi päästä lauteille, jos alin laude on pyörätuolin istuimen kanssa lähes samalla korkeudella. Saunassa voidaan käyttää myös erillistä siirtoalustaa. Lauteiden tulee olla mitoitettu niin, että niillä voi tarvittaessa maata pitkällään tai istua jalat suorana. Lauteiden etureunan tulee olla pyöristetty, eikä siinä saa olla teräviä kulmia tai särmiä tai palovamman aiheuttavia metalliosia. Lauteiden reunojen tulisi erottua tummuuskontrastina. Jos lauteille johtaa portaat, niiden tulee olla 600-900 mm leveät. Nousun enimmäiskorkeus on 120 mm ja etenemän pituus 300-390 mm. Molemmiin käsin käsijohteista kiinnipitäminen tulisi olla mahdollista. Käsijohteiden sijasta voidaan käyttää pysty tukea joka ulottuu lattiasta kattoon ja on portaiden vieressä. Kiuas tulee suojata puurakenteilla koko matkalta, koska saunassa erityisesti pyörätuolia käyttävien jalat ovat alttiina palovammoille. Saunassa suositetaan tunnelmavalaistusta, mutta valaistuksen ero pesuhuoneen valistukseen ei saisi olla häiritsevän suuri. Lauteille johtavilla portailla valaistuksen tulee olla hyvä. Tilan hahmottamisen helpottamiseksi voidaan käyttää tummuuseroja rakennusosien, rakenteiden, kalusteiden ja taustan välillä. (Ruskovaara 2009, 99-100.)

ESTEETTÖMÄSSÄ LÖYLYHUONEESA
• on tilaa useammallekin pyörätuolille
• lämpö jakaantuu tasaisesti
• kiuas on suojattu
• lauteiden reunat erottuvat tummuuskontrasteina
• siirtyminen pyörätuolista lauteille on mahdollista
• ovenssa on pitkä pystysuora puinen vedin

Taulukko 12: Esteetön löylyhuone (Ruskovaara 2009, 99).

Esteettömissä uima-allastiloissa tulee olla selkeät, riittävän suurikokoiset opasteet, joissa on käytetty yksinkertaisia kuvasymboleita. Kuvasymbolit soveltuvat heikkonäköisille, luku- tai kielitaidottomille kuin liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille. Opasteita tulee olla pukeutumis- ja peseytymistiloista allastiloihin ja takaisin. Allastiloissa tulee olla kahdella eri tasolla tukikaiteita liikkumisen tukemiseksi heikosti liikkuville sekä näkövammaisille. Uima-allastiloissa käsijohteet johtavat altaan portaalle, allashissille ja estävät altaaseen putoamista. Lisäksi allastilaan tulee sijoittaa istuimia levähtämiseen, kulkuväyliä ulkopuolelle. (Ruskovaara 2009, 101.)

Altaaseen laskeudutaan aina altaan matalasta päästä, jossa veden syvyyden suositellaan olevan 1200 mm. Syvässä päässä veden syvyyden suositellaan olevan 1800 mm. Syvyydet sekä altaan tasoerot tulee olla merkittynä selkeästi. Uima-altaan reunalla tulee olla vapaata tilaa pyörätuoleille ja allastasanteen on hyvä viettää poispäin altaasta, jottei pyörätuoli rullaa vahingossa altaaseen. Altaan reunan, kuin ei myöskään muun uima-allastilan lattian, pintamateriaali ei saa olla liukas märkänäkään. Myöskään altaan pohja ei saa luistaa. Altaaseen vievien portaiden tulee olla loivat ja varustettu käsijohteilla. Portaat tulee sijoittaa varsinaisen uintialueen ulkopuolelle altaan matalaan päähän pitkän sivun suuntaisesti. Portaiden lisäksi tulee olla allashissi ja -nostin, jonka tulee olla itsenäisesti käytettävissä sekä laskeutumistason säädettävissä. Myös allashissin tulee sijaita uintialueen ulkopuolella, altaan matalassa päässä ja mahdollisimman lähellä pukuhuoneita. Hissin tulee laskeutua riittävän syvälle, jotta käyttäjä pääsee helposti liikkeelle. Hississä tulee olla kaiteet, avattava portti sekä aidat. Lisäksi se tulee merkitä tummuuskontrastein, jotta välttyään törmäyksiltä. Tämän lisäksi tulee huomioida, että allasnostimen edessä on tarpeeksi tilaa siirtymiseen sinne ja sieltä pois. Myös avustajalle on hyvä olla portaat allashissin vieressä. Allas-

tuolihissi on allasnostin, johon siirrytään suoraan pyörätuolista istumaan. Tuolihissistä tulee löytyä turvavyö ja käsituet. Luiskan käyttöä ei suositella uima-altaassa, koska siihen liittyy aina liukastumisvaara ja se vie paljon tilaa. Luiskaa käyttävät esimerkiksi vanhukset sekä itsenäisesti liikkuvat pyöräntuolin käyttäjät sekä avustajat auttaessaan vaikeavammaisia. (Ruskovaara 2009, 101-102.)

Uima-allastiloissa tulee ottaa huomioon valaistus. Valaistuksen tulee olla hyvä, riittävän tehokas ja tasainen sekä häikäisemätön. Valot voivat heijastaa veden pinnasta, jolloin kannattaa käyttää epäsuoraa valaistusta ja sijoittaa uima-allasvalaisimia vedenpinnan alle tasaamaan valaistusta. Kulkua allastiloissa voidaan ohjata valaistuksen lisäksi tummuuskontrasteilla. Selkeiden kontrastien tarve korostuu, koska allastiloissa liikutaan usein ilman silmälaseja. Siksi on erityisen tärkeää, että altaan reuna erottuu kunnolla tummuuskontrastina. Tärkeää on myös, että veden pinta erottuu. Koska allastiloissa liikkuminen on haastavaa niin näkö- kuin kuulovammaisillekin, tulee tiloissa akustisten olosuhteiden olla miellyttävät. Taustamelun tulisi olla vähennetty ja näkyvillä tulisi olla selkeillä kontrasteilla varustettu seinäkello ajan seuraamiseksi. (Ruskovaara 2009, 102.)

ESTEETTÖMÄSSÄ UIMA-ALLASTILASSA
• kaikkiin altaisiin on esteetön pääsy
• tilat ja kulkuväylät ovat väljiä
• altaisiin pääsee loivia portaita pitkin sekä allashissillä
• tilan selkeät opasteet, kontrastit ja valaistus auttavat suunnistautumisessa
• kaikuisuutta on vähennetty akustiikkalevyillä tai muulla tavoin

Taulukko 13: Esteetön uima-allastila (Ruskovaara 2009, 101).

4 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSOSA

4.1 Opinnäytetyön tutkimusote

Tämä opinnäytetyö on suuremman projektin, ”Erityisliikuntaa kuntiin” -kehittämishankkeen, osaprojekti. Projekti on tavoitteellinen, tietyn ajan kestävä pro-

sessi, joka voi olla osa isommasta hankkeesta tai tähdätä tiettyyn rajattuun kertaluonteiseen tulokseen. Projektin onnistumiseksi, se pitää suunnitella, organisoida, toteuttaa, valvoa, seurata ja arvioida tarkasti. Suunnitelman lisäksi projektityyppinen opinnäytetyö sisältää väliraportin tai -raportit sekä loppuraportin. Loppuraporttiin kuvataan työskentelyn vaiheet ja laatu, tiedonhankinta- ja käsittelytavat, lopputulos sekä arviointi. (Vilkkä, Airaksinen, 2003, 47-49.) Tätä opinnäytetyötä varten on tehty erillinen suunnitelma, jossa on kerrottu opinnäytetyön taustaa ja lähtötilannetta.

4.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kahdesta kunnasta kolme liikuntapaikkaa (yhteensä kuusi), joiden esteettömyyden tilaa tarkastellaan sähköisellä esteettömyys selvityslomakkeella. Lomakkeen on luonut Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoitushanke, LIEKA -hanke. Tavoitteena on tehdä esteettömyys selvitykset ja raportoida niiden tuloksista yhteistyökumppaneille. Esteettömyys selvityksien raportoinnissa noudatetaan ESKEH -kartoitusten mallia, jossa toimenpide-ehdotukset kootaan yhteen taulukkoon (Ruskovaara 2009, 108). Lisäksi tavoitteena on raportoida ja arvioida esteettömyys selvityslomakkeen käyttöä LIEKA -hankkeelle. Tavoitteet on havainnollistettu Kuviossa 2.

Kuvio 2: Opinnäytetyön tavoitteet.

4.3 Opinnäytetyön yhteistyökumppanit ja tutkimuskohteet

Opinnäytetyö on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoitushanke LIEKA -hanketta. Työn yhteistyökumppanina on ”Erityisliikuntaa kuntiin” – kehittämishanke, jonka projektipäällikölle tiedotetaan opinnäytetyön etenemisestä ja jolta saa apua ja tukea hanketta koskeviin kysymyksiin. Lisäksi yhteistyökumppaneina toimivat Erityisliikuntaa kuntiin –hankkeessa mukana olevat kunnat, Eura ja Huittinen. Kuntien pienemmissä liikuntapaikoissa toteutetaan tämän opinnäytetyön käytännön osuudet eli esteettömyysselvitykset (3 selvitystä yhdessä kunnassa, yhteensä 6). Kunnissa yhteyshenkilöinä toimivat hanketyöryhmien edustajat. Yhteistyökumppanit on kuvattu Kuviossa 3.

Kuvio 3: Opinnäytetyön yhteistyökumppanit.

Tutkimuksen kohteina ovat kahden Satakunnassa sijaitsevan kunnan kolme pientä liikuntapaikkaa, joiden esteettömyyden tila on tarkoitus selvittää. Tutkittavat liikuntapaikat, joita on yhteensä 6, on valittu etukäteen. Euran kunnasta valittiin tutkimuskohteiksi kolmen alakoulun sisäliikuntatilat. Kohteet valikoituivat tarkasteltaviksi, koska ne sijaitsevat hyvin eri puolilla kuntaa. Huittisten kunnasta tarkasteltaviksi kohteiksi valittiin urheilutalon ja palvelukodin sisäliikuntatilat sekä yhden alakoulun sisäliikuntatilat ja uimatilat. Huittisten kunnan liikuntapaikat valikoituivat mukaan, koska ne ovat erilaiset tilat ja samalla pääkäyttäjärühmä on erilainen. Lisäksi ne sijaitsevat eri puolilla kuntaa. Tarkasteltavat liikuntapaikat on valittu osittain siksi, että

halutaan selvittää esteettömyyden tila, koska näissä paikoissa ei vielä toimi mikään erityisliikuntaryhmä. Osittain siksi, että niissä jo toimii jokin erityisliikunnan ryhmä ja halutaan tietää, mitä parannettavaa tiloissa on ja tulosten perusteella keskittää paikkaan ryhmiä, joille tila sopii. Pääsääntöisesti tilat halutaan kehittää sopivammiksi kaikkien käyttöön.

4.4 Tutkimusmenetelmät ja mittaaminen

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytetään systemaattista havainnointia ja osallistuvaa havainnointia. Systemaattisia havaintoja voidaan kerätä eri aistein tai erilaisilla automaattisilla havainnointilaitteilla. Systemaattinen havainnointi on yleensä strukturoitua ja siinä havainnot kirjataan ennalta suunniteltuun lomakkeeseen. (Vilka 2007, 29.) Osallistuvassa havainnoinnissa osallistutaan tutkimuskohteen toimintaan tutkimuskohteen ehdoilla ja havainnoidaan osallistuessa (Vilka 2006, 44-45). Menetelmänä havainnointi sopii niin kvantitatiiviseen (määrällinen) kuin kvalitatiiviseenkin (laadullinen) tutkimukseen. Määrällinen tutkimus on menetelmä, joka antaa yleisen kuvan mitattavien ominaisuuksien välisistä suhteista ja eroista. Karkeasti määrällisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat tiedon strukturointi, mittaaminen, tiedon esittäminen numeroin ja tutkimuksen objektiivisuus. (Vilka 2007, 13.) Laadullinen tutkimusmenetelmä on menetelmä, jonka tavoitteena on ymmärtää asioita laatuksen avulla. ”Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutettavaan tutkimukseen sisältyy aina kysymys: mitä merkitystä tutkimuksessa tutkitaan?” (Vilka 2005, 97).

Tutkimuksessa käytetään sähköistä esteettömyysselvityslomaketta, joka on kehitetty osana Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoitushanketta, LIEKA -hanketta. Lomake tuottaa laadullista aineistoa, joka puretaan ja avataan. Kunnille toimitetaan yhteenveto saadusta laadullisesta tiedosta.

4.4.1 Sähköinen esteettömyysselvityslomake

Tämän opinnäytetyön sähköinen esteettömyysselvityslomake (Liite 1) on luotu osana Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoitushanketta, LIEKA -hanketta.

Lomake on tehty helposti käytettäväksi ja ymmärrettäväksi. Kysymykset perustuvat ESKEH -lomakkeisiin ja ovatkin asettelultaan hyvin samantyyppisiä. Lomakkeen avulla kerätään tietoa tutkimuskohteiden esteettömyyden tilasta. Lomakkeessa määritellyt kohdat, joiden esteettömyydestä halutaan tietoa, ovat tutkimuskohteen piha-alue, sisäänkäynnit, kulkuväylät, kerrokset, hissi ja portaat, wc-tilat sekä pukeutumis- ja peseytymistilat. Yhdessä kohteessa tarkasteltavana on myös esteetön uimatila ja kahdessa sauna.

4.4.2 Sähköinen kartoitus- ja raportointityökalu

Sähköisen kartoitustyökalun tarkoituksena on helpottaa ja nopeuttaa kartoittajan työtä niin kartoitus- kuin raportointivaiheessakin. Kartoittaja voi tehdä työkalun avulla esteettömyyskartoituksen, vastaamalla kyllä tai ei lomakkeiden kysymyksiin. Työkaluun on siirretty ESKEH -kartoitusmenetelmän lomakkeet (52 kpl), jotka sisältävät yhdeksän lomaketta katu- ja piha-alueista, 22 lomaketta rakennuksista sekä 21 lomaketta liikuntatiloista ja pelikentistä. Kussakin lomakkeessa on 1-202 kappaletta kysymyksiä ja jokaisen kohdalle on mahdollista kirjoittaa kommentteja. Paperisina versioina lomakepino on ollut suuri, varsinkin kun jotkut lomakkeet ovat useamman sivun mittaisia ja jokaisesta samantyyppisestä tilasta on pitänyt tehdä oma lomakkeensa, esim. wc-tiloista, joita on yleensä useampi yleisissä rakennuksissa ja tiloissa. Sähköinen kartoitustyökalu vähentää paperin kulutusta ja varmistaa lisäksi, että kartoittajalla on mukana kaikki tarvittavat lomakkeet. Lisäksi työkalu tuottaa valmista raporttitekstiä lomakkeen vastausten perusteella ja helpottaa näin raportointivaiheen työskentelyä. (Karinharju ym. 2014, 36; Laitinen 2014, 5.)

4.5 Tutkimuksen aikataulu

Tutkimuksen suorittamisesta on ensin tehtävä suunnitelma ja aikataulu etenemiselle. Tämän jälkeen otetaan yhteyttä yhteistyökuntien yhteyshenkilöihin ja sovitaan päivät jolloin esteettömyyden tilan selvityksiä voidaan tehdä. Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen on esitetty taulukossa 14.

syyskuu 2013	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön aiheen löytäminen
lokakuu-marraskuu 2013	<ul style="list-style-type: none"> • yhteydenotto hankkeen projektipäällikköön • hankkeeseen tutustuminen • Euran kunnan hankeyhteyshenkilön tapaaminen
joulukuu 2013	<ul style="list-style-type: none"> • lopullisen opinnäytetyön aiheen ja toteutuksen valinta • opinnäytetyön suunnitelman tekeminen • Euran hanketyöryhmän kokoukseen osallistuminen • Esteettömyys selvityksien Euran kohteiden valitseminen
tammiki-maaliskuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön suunnitelman viimeistely ja jättäminen • tiedonhankinta ja aiheeseen perehtyminen • opinnäytetyön teoriaosuuden kirjoittaminen • sähköisen lomakkeen pilotointi Karhuhallissa
huhti-toukokuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • esteettömyys selvityksien tekeminen
touko-kesäkuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • esteettömyys selvityksien raporttien kirjoittaminen
elokuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • esteettömyys selvityksien raporttien lähettäminen kunnille • opinnäytetyön raportoinnin aloittaminen
syys-lokakuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • raportoinnin kirjoittaminen • teoriaosuuden kirjoittaminen • opinnäytetyön viimeistely
marraskuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön saattaminen loppuun • esityksen valmistelu • opinnäytetyön esitys • kypsyysnäytteen tekeminen
joulukuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • valmistuminen

Taulukko 14: Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen.

5 PIENTEN LIIKUNTAPAikkojen ESTEETTÖMYYDEN TILAN SELVITTÄMINEN

5.1 Kohde 1: alakoulun liikuntatilat

Etukäteistieto kohteesta

Ensimmäinen tämän opinnäytetyön käytännön osuus, eli esteettömyys selvitys toteutettiin 24.4.2014 Eurassa kunnassa eräällä alakoululla. Mukana selvityksen teossa oli projektityöntekijä Satakunnan ammattikorkeakoulusta. Hän opasti ensimmäisen selvityksen teossa ja oli tukena, kun kysymyksiä ilmeni. Hän myös kertoi vinkkejä ja apuja selvityksen tekoon. Esteettömyys selvitys eteni sähköisen esteettömyys selvityslomakkeen kysymysten mukaisesti. Ennen selvitystä lomakkeeseen oli täytetty ennakkotiedot kohteesta, joita olivat kohteen nimi, osoite, kartoitus päivämäärä, rakennuksen omistaja, rakennusvuosi, alkuperäinen ja nykyinen käyttötarkoitus, kerrosluku, korjaustoimenpiteet, selvityksen suorittajan nimi ja organisaatio, kohteen yhteyshenkilön nimi ja käytetty kartoitusmenetelmä. Osa tiedoista löytyi Internetistä Euran kunnan www-sivuilta ja osan toimitti kohteen yhteyshenkilö. Rakennus on valmistunut vuonna 1958 koulurakennukseksi.

Kuva 1: Kohteen 1 pääsisäänkäynti.

Vuonna 2008 siihen on tehty peruskorjaus sekä laajennus (546m²). Rakennus on kolmikerroksinen.

Saapuminen kohteeseen ja piha-alue

Ensimmäiseksi kohteessa tarkasteltiin piha-aluetta, kohteeseen saapumista ja pysäköintiä. Tarkasteltavia asioita olivat opasteet kohteeseen ja kohteessa, piha-alueen valaistus, sisäänkäynnin helppo hahmottaminen pihalta sekä pysäköinnin osalta liikumisesteisten autopaikat. Selvitystä tehdessä selvisi, että kohteeseen saavuttaessa, kunnan opasteita ei löydy. Piha-alue on kuitenkin valaistu ja rakennuksen pääsisäänkäynti on helppo hahmottaa piha-alueelta katsottaessa (Kuva 1). Sisäänkäynnin lä-

heisyydessä ei ole liikkumisesteisten autopaikkoja, mutta piha-alueella on vapaata tilaa, joten auton mahdollisesti voi parkkeerata lähelle sisäänkäyntiä. Piha-alueella on hiekkapohja sekä asfalttia.

Sisäänkäynnit

Piha-alueelta siirryttiin tarkastelemaan kohteen sisäänkäyntejä. Tarkastelussa otettiin huomioon pääsisäänkäynti sekä vaihtoehtoinen sisäänkäynti, jos pääsisäänkäynti ei ollut esteetön. Tässä kohteessa tarkasteltiin joka tapauksessa molempia käytössä olevia sisäänkäyntejä, koska pääsisäänkäynti on käytössä vain päiväsaikaan ja vaihtoehtoinen sisäänkäynti on iltakäyttäjien eli liikunnan harrastajien käytössä. Sisäänkäyntien tarkastelussa huomioon otettiin sisäänkäynnin sijainti ja opastus, kynnyksen korkeus, oven painavuus, ovisummerin tai -puhelimen löytyminen sekä tuulikaapin tilavuus. Kohteen pääsisäänkäynti on katettu ja sen edusta on valaistu. Sen yhteydessä ei ole portaita eikä luiskaa vaan se on tasoeroton. Sisäänkäyntioven kynnys on yli 2 cm korkea, minkä vuoksi erityisesti pyörällisellä apuvälineellä kulku ovesta itsenäisesti voi olla mahdotonta. Kynnys on kuitenkin porrastettu ja sisäpuolelta tullessa luiskattu. Pääsisäänkäynnin ovi on riittävän kevyt avata yhdellä kädelläkin ja lisäksi ovessa on pystysuora vedin ja sisäänkäynnin yhteydessä oleva tuulikaappi on riittävän tilava. Oven yhteydessä ei ole ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole rakennuksen eri tilojen hahmottamista helpottavaa opastaulua. Pääsisäänkäynniltä kulku liikuntatiloihin ei ole esteetöntä, vaan pitää kulkea portaita ja kohteen iltakäyttäjät käyttävätkin vaihtoehtoista sisäänkäyntiä. Sen kautta on kulku liikuntatilojen lisäksi hissille. Pääsisäänkäyntiä käyttäen hissille ei pääse ilman, että joutuu käyttämään myös portaita. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin ovi on kevyempi avata kuin pääsisäänkäynnin, mutta ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta ei ole. Kynnystä on ulkopäin tultaessa porrastettu ja sisältä päin luiskattu. Tuulikaapissa on riittävästi tilaa. Kulkua vaihtoehtoiselle si-

Kuva 2: Opaste liikuntatiloihin vaihtoehtoises-

tyssä oleva tuulikaappi on riittävän tilava. Oven yhteydessä ei ole ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole rakennuksen eri tilojen hahmottamista helpottavaa opastaulua. Pääsisäänkäynniltä kulku liikuntatiloihin ei ole esteetöntä, vaan pitää kulkea portaita ja kohteen iltakäyttäjät käyttävätkin vaihtoehtoista sisäänkäyntiä. Sen kautta on kulku liikuntatilojen lisäksi hissille. Pääsisäänkäyntiä käyttäen hissille ei pääse ilman, että joutuu käyttämään myös portaita. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin ovi on kevyempi avata kuin pääsisäänkäynnin, mutta ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta ei ole. Kynnystä on ulkopäin tultaessa porrastettu ja sisältä päin luiskattu. Tuulikaapissa on riittävästi tilaa. Kulkua vaihtoehtoiselle si-

säänkäynnille ei ole opastettu, muuten kuin oven vieressä olevalla pienellä paperilla, jossa lukee ”liikuntasali iltakäyttäjät” (Kuva 2).

Kulkuväylät, portaat ja hissi

Kohteen sisätiloissa tarkasteltiin kulkuväyliä, niiden valaistuksen laatua, pintamateriaalia, käsijohteiden, tukikaiteiden sekä istuimien löytymistä. Kulkuväylien valaistus on hyvä ja tasainen, samoin pintamateriaali on kova ja luistamaton. Kulkuväylillä ei ole tukikaiteita tai käsijohteita, eikä istuimia levähtämiseen. Rakennuksessa on enemmän kuin yksi kerros, joten sisätiloissa tarkasteltiin lisäksi kerroksia, portaikkoa ja hissiä. Portaikosta havainnoitiin tukikaiteita, askelmien kontrastiraitoja ja valaistusta. Hississä kiinnitettiin huomiota sen helppoon löydettävyyteen sekä käyttöön, tilavuuteen ja painikkeisiin. Kerroksia on kolme ja liikuntatilat sijaitsevat rakennuksen toisessa kerroksessa. Rakennuksen eri kerroksiin vievät portaat on valaistu. Portaiden askelmien etureunassa ei ollut kontrastiraitoja, jotka helpottavat askelmien hahmottamista (Kuva 3). Rakennuksessa on hissi, jolla pääsee kaikkiin

Kuva 4: Kohteen kaksi portaikkoa.

Kuva 3: Hissin painikkeet.

kerroksiin, mutta myös portaat, joissa on käsijohteet yhdellä tasolla. Hissi on riittävän tilava ja se on ”kaksisuuntainen”. Lisäksi hissistä löytyy käsijohde ja peili. Hissin painikkeet on koholla ja numerot ovat tunnusteltavissa ja uloskäyntikerros on korostettu. Painikkeissa on myös pistekirjoituksella merkittynä numerot (Kuva 4).

Esteetön wc-tila

Tämän jälkeen siirryttiin rakennuksen toiseen kerrokseen, jossa sijaitsevat liikuntatilat ja niiden yhteydessä wc-tilat sekä pukeutumis- ja peseytymistilat. Esteettömässä wc-tilassa tarkasteltiin tilan ja valaistuksen riittävyyttä, toimimista helpottavien asioiden, kuten tukikaiteiden ja käsijohteiden sekä säädettävien elementtien löytymistä. Esteettömään wc-tilaan on esteetön pääsy suoraan toisen kerroksen aulasta tai käytävästä. Kulku wc-tilaan on opastettu, niin että toisen kerroksen käytävässä on opaste, jossa lukee inva-wc ja lisäksi wc:n ovesta on invamerkki. Kohteen esteetön wc-tila on riittävän tilava ja sieltä löytyy hälytysjärjestelmä (Kuva 5). Lisäksi

wc:n ovesta on käsijohde ja wc-istuimen molemmilta puolilta löytyy tukikaiteet. Wc:n pesualtaan korkeus on säädettävissä ja tilasta löytyy vaatekoukkuja eritasoilla. Tilan valaistus on hyvä ja hahmottamisen helpottamiseksi seinät, ovi ja lattia ovat eriväriset. Lattian materiaali on märkänäkin luistamaton.

Pukeutumis- ja peseytymistilat

Pukeutumis- ja peseytymistiloissa tarkasteltiin tilan ja valaistuksen riittävyyttä, tilan hahmottamisen helpoutta esimerkiksi kontrastieroilla sekä varusteiden, kuten naulakoiden ja penkkien löytymistä eri korkeuksilta. Peseytymistiloissa tärkeää oli huomioda tilan riittävyys, jos käytössä on esimerkiksi suihkutuoli ja avustaja. Lisäksi arvioitiin lattian pintamateriaalia. Puku- ja

peseytymistilat sijaitsevat samassa kerroksessa kuin liikuntatila ja opastus tiloihin on opastettu niin, että käytävällä on kyltti, jossa lukee ”pukuhuoneet”. Sen lisäksi pukuhuoneiden ovien vieressä on kyltit, joissa on käytetty kirjoitusta (esim. ”pukuhuone 1”). Kyltit kuitenkin heijastavat valoa ja ovat sen vuoksi vähän hankalasti luettavissa. Pukeutumis- ja peseytymistiloihin on esteetön pääsy käytävältä. Pukutiloissa ei ole

Kuva 5: Kohteen 1 esteetön wc-tila.

Kuva 6: Peseytymistila.

erikseen esteetöntä wc:tä, mutta pienet wc:t löytyvät, kummastakin yksi. Pukutiloissa on myös penkkejä, jotka on sijoitettu vaatekoukkujen alle seinien viereen, niin että keskelle jää vapaata tilaa. Peseytymistila on ahdas, niihin asennettujen suihkuseinien vuoksi ja ne voivat rajoittaa toimintaa avustajan ja apuvälineen kanssa (Kuva 6). Peseytymistiloihin on kuitenkin esteetön pääsy pukuhuoneesta. Pukeutumis- ja peseytymistilat ovat samanlaiset niin miehillä kuin naisillakin. Sähköinen kartoitustyökalu tuotti lomakkeen kysymyksien vastauksien perusteella raporttitekstiä kohteesta. Selvityksen perusteella tuotettiin lista toimenpide-ehdotuksista, jotka parantaisivat kohteen esteettömyyttä. Ehdotukset on esitelty oheisessa taulukossa (Taulukko 15).

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDE 1	
Piha-alue	Opasteiden lisääminen
	Merkittyjen liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen
Sisäänkäynnit	Opasteiden lisääminen
	Ovikellon, summerin tai ovipuhelimen lisääminen
	Kohteen opastaulun lisääminen oven läheisyyteen
Kulkuväylät	Tukikaiteiden tai käsijohteiden lisääminen kulkuväylille
	Istuimien lisääminen kulkuväylille
Kerrokset	Kontrastiraitojen lisääminen portaisiin
WC-tilat	Opasteiden lisääminen WC-tilaan
Pukeutumis- ja peseytymistilat	Pukeutumis- ja peseytymistilojen varusteita eri korkeuksille
	Leveämpien penkkien lisääminen
	Tilan lisääminen peseytymistiloihin

Taulukko 15: Kohteen 1 toimenpide-ehdotukset.

5.2 Kohde 2: alakoulun liikuntatilat

Etukäteistieto kohteesta

Toinen esteettömyysselvitys toteutettiin 25.4.2014 Euran kunnassa sijaitsevalla alakoululla. Koska esteettömyysselvitys tehtiin päiväsaikaan, koulutyön ollessa käynnissä, oli kohteen yhteyshenkilöön eli koulun rehtoriin oltu yhteydessä ennen esteettömyysselvitystä ja sovittu sopiva aika suorittaa selvitys. Lisäksi yhteyshenkilölle kerrottiin mistä selvityksessä on kyse. Ensimmäisen selvityksen tekoon osallistunut projektityöntekijä ei osallistunut enää tähän tai muihin selvityksiin. Myös toinen esteettömyysselvitys eteni sähköisen esteettömyysselvityslomakkeen kysymyksiä seuraten. Etukäteen oli täytetty kohteesta etukäteistietoja, jotka olivat saatavilla Internetissä Euran kunnan www-sivuilla ja ne oli tallennettu pohjaksi sähköiseen kartoitus työkaluun. Osan etukäteistiedoista antoi kohteen yhteyshenkilö, koulun rehtori paikan päällä. Ennakkotiedot kohteesta oli määritelty sähköisessä esteettömyysselvityslomakkeessa ja niitä olivat kohteen nimi, osoite, kartoituspäivämäärä, rakennuksen omistaja, rakennusvuosi, alkuperäinen ja nykyinen käyttötarkoitus, kerrosluku, korjaustoimenpiteet, selvityksen suorittajan nimi ja organisaatio, kohteen yhteyshenkilön nimi ja käytetty kartoitusmenetelmä. Rakennus on valmistunut 1999 koulurakennukseksi. Rakennus on yksikerroksinen ja siellä ei ole suoritettu suurempia korjaustoimenpiteitä.

Kuva 7: Opaste parkkipaikalta.

Saapuminen kohteeseen ja piha-alue

Kohteessa aloitettiin piha-alueen tarkastelulla ja tämän jälkeen sisäänkäyntien läpikäymisellä. Tarkasteltavia asioita olivat opasteet kohteeseen ja kohteessa, piha-alueen valaistus, sisäänkäynnin helppo hahmottaminen pihalta sekä pysäköinnin osalta liikkumisesteisten autopaikat. Kohteessa on iso piha-alue, joka on osittain asfaltoitu ja osittain sorapohjainen. Kulku parkkipaikalta tien läheltä on opastettu kyl-

tillä, jossa lukee "opetustilat" ja "liikuntatilat" (Kuva 7). Pysäköintialueella tai muuallakaan ei ollut merkittyjä liikkumisesteisten autopaikkoja.

Sisäänkäynnit

Sisäänkäynneillä tarkasteltiin sen sijaintia ja opastusta, kynnyksen korkeutta, oven painavuutta, ovisummerin tai -puhelimien löytymistä sekä tuulikaapin tilavuutta. Kohteessa on yhteensä neljä sisäänkäyntiä, joista ainakin kaksi on iltakäyttäjien käytössä. Sisäänkäynnit ovat kaikki erilaisia keskenään. Rakennuksen pääsisäänkäynti on kuitenkin helppo hahmottaa piha-alueelta katsotuna, mutta kulkua pääsisäänkäynnille ei ole erikseen opastettu. Pääsisäänkäynnin yhteydessä on sekä portaat sekä luiska (Kuva 8). Liikuntatiloihin vievällä ovella on vain portaat, mutta koulun takana on ovi, joka vie myös liikuntatiloihin ja sen yhteydessä on luiska (Kuva 9). Opastusta esteettömälle takaovelle ei kuitenkaan ole.

Kuva 8: Kohteen 2 pääsisäänkäynti.

Kuva 9: Vaihtoehtoinen sisäänkäynti rakennuksen takana.

Kulkuväylät

Sisäänkäyntien jälkeen tarkastelussa olivat sisätilat, joissa kiinnitettiin huomiota kulkuväyliin, niiden valaistuksen laatuun, lattian pintamateriaaliin ja käsijohteiden, tukikaiteiden sekä istuimien löytymiseen. Rakennus on yksikerroksinen, joten tässä selvityksessä ei tutkittu kerroksia, hissiä tai portaita. Kohteen kulkuväylien pintamateriaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton ja lisäksi valaistus on hyvä ja häikäisemätön. Kulkuväylillä ei ole tukikaiteita, käsijohteita tai istuimia levähtämiseen.

Esteetön wc-tila, pukeutumis- ja peseytymistilat

Kulkuväylältä siirryttiin esteettömän wc-tilan sekä pukeutumis- ja peseytymistilojen tutkimiseen. Esteettömissä wc-tiloissa selvitettiin tilan ja valaistuksen riittävyyttä, toimimista helpottavien asioiden, kuten tukikaiteiden ja käsijohteiden sekä säädettävien elementtien löytymistä. Pukeutumis- ja peseytymistiloissa tarkasteltiin niin ikään tilan ja valaistuksen riittävyyttä, tilan hahmottamisen helppoutta esimerkiksi kontrastieroilla sekä varusteiden, kuten naulakoiden ja penkkien löytymistä eri korkeuksilta. Peseytymistiloissa tärkeää oli huomioida tilan riittävyys, jos käytössä on esimerkiksi suihkutuoli ja avustaja.

Lisäksi huomioitiin lattian pintamateriaali. Kohteessa on esteetön wc, joka sijaitsee samalla käytävällä pukuhuoneisiin ja liikuntasaliin vievien ovien kanssa. Wc-tilaan on esteetön pääsy suoraan aulasta tai käytävästä. Kulku wc-tilaan on opastettu kyltillä, joka on sijoitettu wc:n oven viereen. Wc-tilassa ei ole hälytysjärjestelmää. Esteetön wc-tila on riittävän tilava ja siellä on käsijohteita ja kahvoja, wc-istuimen kummallakin puolella on tukikaiteet ja pesualtaan korkeus on säädettävissä. Lisäksi tilassa on vaatekoukkuja eri tasoilla. Kulku pukeutumis- ja peseytymistiloihin on myös opastettu tekstikyltein, jotka ovat ovien vieressä. Pukeutumis- ja peseytymistiloihin on esteetön pääsy. Tilojen yhteydessä ei ole erikseen esteetöntä wc:tä. Pukeutumistiloista löytyy kuitenkin pienet wc:t, kummastakin yksi. Pukeutumistiloissa on myös penkkejä, jotka on sijoitettu vaatekoukkujen alle seinien viereen, niin että keskelle jää vapaata tilaa riittävästi (Kuva 10). Kohteen pesutilat ovat tilavat, joten siellä mahtuu

Kuva 10: Toinen pukeutumistila kohteessa 2.

Kuva 11: Toinen peseytymistila kohteessa 2.

Esteetön pääsy. Tilojen yhteydessä ei ole erikseen esteetöntä wc:tä. Pukeutumistiloista löytyy kuitenkin pienet wc:t, kummastakin yksi. Pukeutumistiloissa on myös penkkejä, jotka on sijoitettu vaatekoukkujen alle seinien viereen, niin että keskelle jää vapaata tilaa riittävästi (Kuva 10). Kohteen pesutilat ovat tilavat, joten siellä mahtuu

toimimaan avustajan tai apuvälineiden kanssa (Kuva 11). Lisäksi suihkuja on useita. Lisäksi puku- ja pesutilojen hahmottamista on helpotettu lattian ja seinien värierolla. Pukeutumis- ja peseytymistilat ovat samanlaiset miehillä ja naisilla. Kohteen kaksi esteettömyysselvityksen perusteella kootut toimenpide-ehdotukset on kuvattu Taulukossa 16.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDE 2	
Piha-alue	Opasteiden lisääminen piha-alueelle
	Merkittyjen liikkumisesteiden autopaikkojen lisääminen
Sisäänkäynnit	Opasteiden lisääminen sisäänkäynneille
	Tilan hahmottamista helpottavan kohteen opastaulun lisääminen oven läheisyyteen
Kulkuväylät	Tukikaiteiden lisääminen kulkuväylille
	Istuimien lisääminen kulkuväylille
WC-tilat	Hälytysjärjestelmän lisääminen
	Tilan lisääminen wc-istuimen ympärille
Pukeutumis- ja peseytymistilat	Pukeutumistilojen varusteiden lisääminen eri korkeuksille
	Sellaisten vaatenaulakoiden lisääminen pukeutumistilaan, joiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla

Taulukko 16: Kohteen 2 toimenpide-ehdotukset.

5.3 Kohde 3: alakoulun liikuntatilat

Etukäteistieto kohteesta

Kolmas esteettömyysselvitys tehtiin Euran kunnassa sijaitsevassa alakoulun liikuntatiloissa 5.5.2014. Ennen selvitystä koulun rehtoriin oli oltu yhteydessä, koska selvityksen ajankohta oli päiväsaika, jolloin koulutyö on vielä käynnissä. Osa kohteen tarvittavista etukäteistiedoista löytyi Euran kunnan www-sivuilta ja osan toimitti Euran kun-

Kuva 12: Kohde 3 piha-alueelta katsottuna.

nan rakennusmestari. Koulun piha-alueella on kaksi rakennusta, joista uudempi rakennus (jossa sijaitsevat liikuntatilat) on valmistunut vuonna 2008 ja samana vuonna siihen tehtiin vielä laajennus (563m²). Kuten aikaisemmissakin esteettömyysselektioissa, tässäkin seurattiin lomakkeiden kysymyksiä ja edettiin niiden antamassa järjestyksessä.

Saapuminen kohteeseen ja piha-alue

Ensimmäisenä kartoitettiin kohteen piha-alue, josta huomioitiin opastus, liikkumisesteisten autopaikat sekä valaistus. Kohteen asfaltoidulla piha-alueella on kaksi rakennusta, joista toinen on yksikerroksinen ja toisessa on enemmän kuin yksi kerros (Kuva 12). Liikuntatilat sijaitsevat yksikerroksisessa rakennuksessa, mutta opastetta sinne ei ole. Ainoa opaste löytyy risteyksestä, josta kää-

Kuva 13: Opastekyltti.

nytään pihaan. Opastekyltissä lukee koulun nimi (Kuva 13). Piha-alue on valaistu. Sisäänkäynnin läheisyydessä ei ole liikkumisesteisten autopaikkoja, mutta piha-alueella on vapaata tilaa, joten auton mahdollisesti voi parkkeerata lähelle sisäänkäyntiä.

Sisäänkäynnit

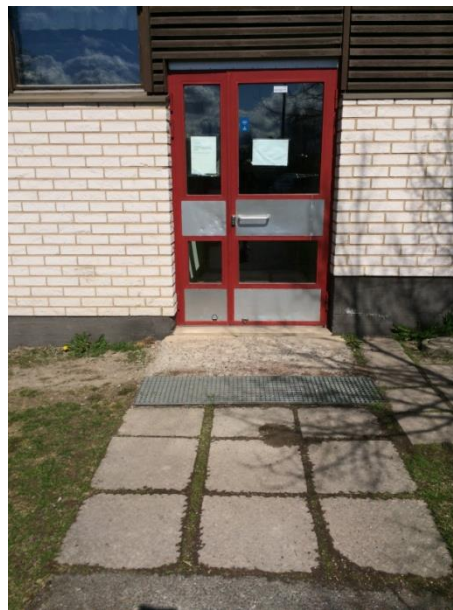
Piha-alueen tarkastelun jälkeen siirryttiin tarkastelemaan kohteen sisäänkäyntejä. Tarkastelussa otettiin huomioon pääsisäänkäynti sekä vaihtoehtoinen sisäänkäynti, jos pääsisäänkäynti ei ollut esteetön. Tässä kohteessa tarkasteltiin joka tapauksessa molempia käytössä olevia sisäänkäyntejä, koska pääsisäänkäynti on käytössä vain päiväsaikaan ja vaihtoehtoinen sisäänkäynti

Kuva 14: Kohteen pääsisäänkäynti.

on iltakäyttäjien eli liikunnan harrastajien käytössä. Sisäänkäyntien tarkastelussa huomioon otettiin sisäänkäynnin sijainti ja opastus, kynnyksen korkeus, oven painavuus, ovisummerin tai -puhelimen löytyminen sekä tuulikaapin tilavuus.

Rakennuksen pääsisäänkäynti on helppo hahmottaa valaistulta piha-alueelta katsottuna. Sisäänkäynti on katettu ja sen edusta on valaistu (Kuva 14). Pääsisäänkäynnin ovi on riittävän kevyt avata ja sitä seuraava tuulikaappi on riittävän tilava. Oven yhteydestä ei löydy ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta. Sisäänkäynnin yhteydessä oleva tuulikaappi on riittävän tilava, mutta oven läheisyydestä ei löydy rakennuksen eri tilojen hahmottamista helpottavaa opastaulua. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole portaita eikä luiskaa vaan se on tasoeroton. Oven kynnyks on kuitenkin yli 2 cm korkea, minkä vuoksi erityisesti pyörällisellä

apuvälineellä kulku ovesta itsenäisesti voi olla *Kuva 15: Kohteen vaihtoehtoinen sisäänkäynti.* mahdotonta. Rakennuksen pääsisäänkäynti ei ole

aivan esteetön, mutta rakennukseen on vaihtoehtoinen portaaton sisäänkäynti, jota liikuntatilojen iltakäyttäjät käyttävät (Kuva 15). Ovi on suoraan puku- ja pesutilojen sekä liikuntatilan yhteydessä. Kulkua vaihtoehtoiseselle sisäänkäynnille ei ole opastettu ja se sijaitsee rakennuksen sivussa. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin yhteydessä oleva tuulikaappi on kuitenkin pienempi kuin pääsisäänkäynnin yhteydessä oleva.

Kulkuväylät

Sisäänkäyntien jälkeen tutkittiin sisätiloissa kulkuväyliä ja kiinnitettiin huomiota niiden valaistuksen laatuun, lattian pintamateriaaliin ja käsijohteiden, tukikaiteiden sekä istuimien löytymiseen. Rakennus on yksikerroksinen, joten tässä selvityksessä ei tutkittu kerroksia, hissiä tai portaita. Kohteen kulkuväyliä pintamateriaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton, mutta kulkuväylillä ei ole tukikaiteita, käsijohteita tai istuimia levähtämiseen. Kohteessa ei kuitenkaan ole varsinaisia kulkuväyliä, kun puku- ja peseytymistiloihin ja liikuntasaliin pääsee suoraan vaihtoehtoisen sisään-

käynnin eteistiloista. Pääsisäänkäyntiä käytettäessä liikuntatilojen eteisaulaan johtaa esteetön luiska. Kulkuväylien valaistus on hyvä, tasainen ja häikäisemätön.

Esteetön wc-tila

Kulkuväylien jälkeen selvitettiin esteettömän wc-tilan esteettömyyden tilaa, tarkastelemalla tilan ja valaistuksen riittävyyttä, toimimista helpottavien asioiden, kuten tukikaiteiden ja käsijohteiden sekä säädettävien elementtien löytymistä, tilan hahmottamisen helppoutta esimerkiksi kontrastieroilla sekä varusteiden, kuten vaatekoukkujen löytymistä eri korkeuksilta. Kohteessa on esteetön wc ja tilaan on esteetön pääsy suoraan aulasta tai käytävästä. Kulkua wc-tilaan ei ole opastettu, muuta kuin oven vieressä olevalla pienellä ”invawc” -tekstikyltillä. Wc-tilassa ei ole hälytysjärjestelmää. Wc-tila on juuri ja juuri riittävän tilava, mutta voisi olla vähän tilavampi niin apuvälineen tai avustajan kanssa toimiminen olisi helpompaa (Kuva 16). Wc-istuimen kummaltakin puolelta löytyy tukikaiteet ja seinästä käsijohde. Pesualtaan korkeus ei ole säädettävissä. Wc-tilassa on myös vaatekoukkuja ja seinät ovat eri värillä kuin lattia ja ovi.

Kuva 16: Esteetön wc-tila.

Pukeutumis- ja peseytymistilat

Pukeutumis- ja peseytymistiloissa tärkeää oli huomioida tilan riittävyys, jos käytössä on esimerkiksi pyörätuoli ja pesujen yhteydessä suihkutuoli ja avustaja. Lisäksi arvioitiin lattian pintamateriaalia ja huomioitiin eri varusteiden, kuten naulakoiden ja penkkien löytäminen eri korkeuksilta. Pukeutumis- ja pesey-

Kuva 17: Kohteen 3 toinen pukeutumistila.

tymistiloihin on opastekyltit ovissa ja tiloihin on esteetön pääsy. Naisten ja miesten puku- ja pesutiloissa on pienet wc:t, kummassakin yksi. Pukuhuoneessa on penkkejä, niin seinien vierellä kuin keskelläkin. Penkit ovat naulakoiden alapuolella (Kuva 17). Keskipenkki saattaa haitata liikkumista ja aiheuttaa törmäysvaaran. Peseytymistila on riittävän tilava (Kuva 18). Puku- ja peseytymistilat ovat samanlaiset miehillä ja naisilla. Esteettömyyselvi-tyksen perusteella listattiin toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden parantamiseksi ja ne on esitelty oheisessa taulukossa (Taulukko 17).

Kuva 18: Toinen peseytymistiloista kohteessa 3.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDE 3	
Piha-alue	Opasteiden lisääminen
	Merkittyjen liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen
Sisääkäynnit	Opasteiden lisääminen
	Opastaulun lisääminen
	Kynnyksen madaltaminen
Kulkuväylät	Käsijohteiden lisääminen kulkuväylille
	Istuimien lisääminen kulkuväylille
WC-tilat	Tilan lisääminen WC-istuimen ympärille
	Hälytysjärjestelmän lisääminen WC-tilaan
Pukeutumis- ja peseytymistilat	Sellaisten vaatenaulakoiden lisääminen pukeutumistilaan, joiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla

Taulukko 17: Kohteen 3 toimenpide-ehdotusten listaus.

5.4 Kohde 4: urheilutalon liikuntatilat

Etukäteistieto kohteesta

Neljäs esteettömyyselvitys tehtiin Huittisissa, urheilutalolla 8.5.2014. Etukäteistiedot kohteesta kerättiin Internetistä Huittisten kaupungin [www-sivuilta](http://www.sivuilla) ja osan toimitti

Huittisten hankeyhteyshenkilö liikunta- ja nuorisotoimen johtaja Teuvo Munkki yhteistyössä Huittisten kaupungin talonrakennusinsinöörin Juha Tuomisen kanssa. Hankeyhteyshenkilön kanssa sovittiin myös sopiva aika selvityksen tekemiselle. Ennakkotietoja olivat lomakkeessa määritellyt kohteen nimi, osoite, kartoituspäivämäärä, rakennuksen omistaja, rakennusvuosi, alkuperäinen ja nykyinen käyttötarkoitus, kerrosluku, korjaustoimenpiteet, selvityksen suorittajan nimi ja organisaatio, kohteen yhteyshenkilön nimi ja käytetty kartoitusmenetelmä. Urheilutalo on valmistunut vuonna 1970 urheilutaloksi. Rakennukseen on tehty peruskorjaus vuonna 1983 ja vuonna 1990. Lisäksi suunnitelmissa on suorittaa peruskorjaus vuosien 2016-2017 aikana. Tämänkin selvityksen kulku noudatti sähköisen esteettömyysselvityslomakkeen kysymyksien mukaista järjestystä etenemisessään.

Saapuminen kohteeseen ja piha-alue

Ensimmäisenä havainnoitiin piha-alueelta opastusta, valaistusta, liikkumisesteisten autopaikkojen löytymistä ja sen jälkeen sisäänkäyntejä. Saavuttaessa kohteeseen on risteyksessä kyltti, jossa lukee kohteen nimi ja se osoittaa pihalle (Kuva 19). Selvityksen aikaan piha ja pysäköinti-alue olivat kuitenkin "remontissa" ja se vaikeutti hahmottamista. Kuitenkin

Kuva 19: Opastekyltti kohteen 4 pihalle.

rakennuksen pääsisäänkäynti on helppo hahmottaa piha-alueelta katsottuna. Kulkua pääsisäänkäynnille ei ole erikseen opastettu, mutta pääsisäänkäynnin yläpuolella katoksen harjassa lukee isolla kohteen nimi. Sisäänkäynnin läheisyydessä piha-alueella ei ole liikkumisesteisten autopaikkoja, mutta piha-alueella on tilaa parkkeerata oven läheisyyteenkin. Piha-alue on valaistu sekä osittain asfaltoitu.

Sisäänkäynnit

Sisäänkäyntien yhteydessä tutkittiin niiden esteettömyyttä, kynnyksen korkeutta, oven painavuutta, ovikellon, -summerin tai -puhelimen ja opastaulun löytymistä ja lisäksi tuulikaapin tilavuutta. Rakennuksen pääsisäänkäynti on katettu ja edusta valaistu (Kuva 20). Sen yhteydessä on sekä portaat että luiska (Kuva 21). Sisäänkäyn-

tioven kynnys on yli 2 cm korkea, minkä vuoksi erityisesti pyörällisellä apuvälineellä kulku ovesta itsenäisesti voi olla vaikeaa tai mahdotonta. Kynnystä on ulkopäin tullessa hieman porrastettu ja sisäpuolella ei ole tasoeroa, koska tuulikaapissa ”ritilämatto” yltää kynnyksen tasolle. Pääsisääkäynnin ovi on raskas avata ja sen yhteydessä ei ole ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta. Sisäänkäynnin yhteydessä ei myöskään ole rakennuksen eri tilojen hahmottamista helpottavaa opastaulua. Pääsisäänkäynnin yhteydessä oleva tuulikaappi on riittävän tilava. Vaikka pääsisäänkäynti onkin esteetön, tutkittiin myös vaihtoehtoista sisäänkäyntiä, josta on kulku pukuhuone 5:seen ja liikuntatoimistoon. Vaihtoehtoinen sisäänkäynti ei ole esteetön. Tiloihin kuitenkin pääsee myös sisäkautta, liikuntasalin läpi.

Kuva 21: Kohteen 4 pääsisäänkäynti.

Kuva 20: Kohteen 4 pääsisäänkäynti.

Kulkuväylät

Sisäänkäyntien jälkeen selvityksen alla olivat kohteen kulkuväylät sisätiloissa. Kulkuväylillä huomioitiin lattian pinta-materiaali, valaistus, tukikaiteiden ja istuimien löytyminen. Kohteessa kulkuväyliä pintamateriaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton ja valaistus on hyvä, tasainen ja häikäisemätön. Kulkuväylillä ei ole tukikaiteita, käsijohteita tai istuimia levähtämiseen.

Esteetön wc-tila

Kulkuväyliltä siirryttiin havainnoimaan esteettömän wc-tilan tilan riittävyttä, wc:n varusteluiden löytymistä ja sopivuutta sekä säädettävyyttä. Kohteen esteettömään wc-tilaan on esteetön pääsy suoraan aulasta tai käytävästä, mutta kulkua wc-tilaan ei ole opastettu ja se sijaitsee kulman takana eikä ole suoraan näkyvässä aulasta katsottuna. Wc:n ovesta on kyltti, jossa on tekstillä ”WC” ja invamerkki. Wc-tilassa ei ole hälytysjärjestelmää. Tila on riittävän suuri ja siellä on käsijohteita ja kahvoja, muun muassa ovesta. Wc-istuimen kummallakin puolella on tukikaiteet ja wc-paperiteline on kiinni kaiteessa (Kuva 22). Pesualtaan korkeus on säädettävissä ja sen hanassa on pitkä vipu, joka helpottaa siihen ulottumista (Kuva 23). Lisäksi wc:n seinät ja lattiat on erotettu toisistaan kontrastierolla. Esteettömän wc:n lisäksi aulatilasta löytyy isot wc-tilat sekä miehille että naisille.

Kuva 23: Kohteen 4 esteetön wc-tila.

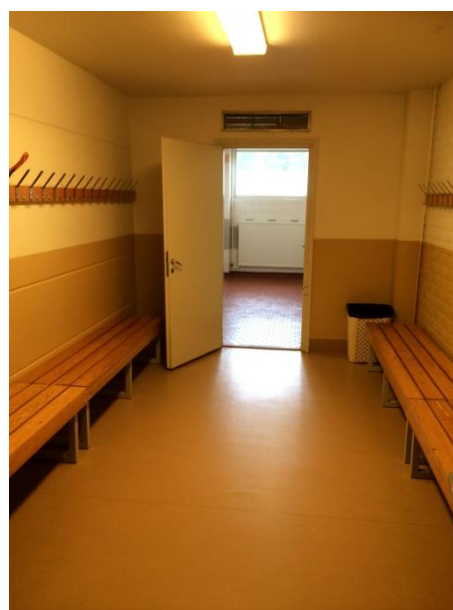

Kuva 22: Hana.

Pukeutumis- ja peseytymistilat

Wc-tilojen jälkeen tutkittiin pukeutumis- ja peseytymistiloja, joita kohteesta löytyy yhteensä viidet keskenään erilaiset ja erikokoiset tilat. Pukeutumis- ja peseytymistiloissa huomiota kiinnitettiin tilan riittävyteen, valaistukseen, lattian pintamateriaaliin.

Lisäksi tarkasteltiin varusteluiden, kuten penkkien ja vaatenaulakoiden, löytymistä ja

Kuva 24: Pukuhuone.

sijoittamista. Kulku pukeutumis- ja peseytymistiloihin on opastettu ja niihin on esteetön pääsy. Neljä pukuhuonetta viidestä sijaitsee samassa paikassa, mutta yksi on erikseen ja tarkoitettu "ulkoliikuntapukuhuoneeksi". Opastusta sinne ei ole. Pukuhuoneiden ovissa on kyltit, jotka kertovat mikä pukuhuoneista on kyseessä.

Lisäksi opasteita löytyy liikuntasalista päin tultaessa pukuhuoneiden ovista. Jokaisen pukeutumis- ja peseytymistilan yhteydessä on pieni wc, mutta ei esteetöntä wc-tilaa. Jokaisesta pukuhuoneesta löytyy penkkejä ja vaatekoukkuja, mutta niiden sijoittelussa on eroja. Kah-

Kuva 26: Pukuhuone.

dessa pukuhuoneessa penkit ovat sijoitettuna tilan seinien viereen, jolloin keskelle jää tilaa (Kuva 24). Muista pukuhuoneista löytyy lisäksi kaksipuolinen penkki, joiden yhteydessä on naulakot, myös pukuhuoneen keskeltä. Keskipenkit tekevät tilaa ahtaammaksi ja voivat hankaloittaa liikkumista sekä aiheuttaa törmäysvaaran, toisaalta ne kuitenkin lisäävät istuintilaa ja vaatenaulakoiden määrää (Kuva 25). Jokaisen pukuhuoneen yhteydessä on myös suihkutilat, joissa on myös hieman

Kuva 25: "Vesiuoma" suihkutilassa.

eroja toisiinsa nähden. Peseytymistilat ovat riittävän tilavia ja avonaisia. Kahdessa suihkutilassa on lattialla seinän vieressä "vesiuoma", jota pitkin vesi valuu viemäriin (Kuva 26). "Vesiuoma" saattaa aiheuttaa liukastumis- tai kaatumisriskin ja sen yhteyteen on myös vaikea sijoittaa esimerkiksi suihkutuolia turvallisesti. Esteettömyys selvityksen perusteella koostettiin toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden parantamiseksi oheiseen taulukkoon (Taulukko 18).

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDE 4	
Piha-alue	Merkittyjen liikkumisesteiden autopaikkojen lisääminen
	Opasteiden lisääminen
Sisäänkäynnit	Kynnyksen madaltaminen
	Oven keventäminen
	Ovikellon, summerin tai ovipuhelimen lisääminen
	Opasteet toiselle sisäänkäynnille
	Opasteiden lisääminen
	Tilan hahmottamista helpottavan kohteen opastaulun lisääminen oven läheisyyteen
Kulkuväylät	Tukikaiteiden tai käsijohteiden lisääminen kulkuväylille
	Istuimien lisääminen kulkuväylille
WC-tilat	Opaste aulasta WC-tilaan
	Hälytysjärjestelmän lisääminen
Pukeutumis- ja peseytymis-tilat	Opasteet aulasta eri pukutiloihin
	Tilan lisääminen ahtaisiin pukuhuoneisiin
	Törmäysvaaran poistaminen pukutiloista, siirtämällä naulakko-penkkejä
	Pukeutumis- ja peseytymistilojen varusteita eri korkeuksille
	Sellaisten vaatenaulakoiden lisääminen pukeutumistilaan, joiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla
	”Vesiuoman” suojaaminen ja turvallisuusriskin poistaminen

Taulukko 18: Kohteen 4 toimenpide-ehdotukset.

5.5 Kohde 5: alakoulun liikuntatilat

Etukäteistieto kohteesta

Viides esteettömyys selvitys toteutettiin 8.5.2014 Huittisten Vampulassa sijaitsevalla alakoululla. Huittisten osalta yhteyshenkilönä esteettömyys selvityksien teossa toimi liikunta- ja nuorisotoimen johtaja, joka toimitti myös tätä kohdetta koskevat etukäteistiedot. Osan sai selville Internetistä Huittisten kaupungin www-sivuilta. Etukäteistiedot käsittelivät kohteen nimeä, osoitetta, kartoitus päivämäärää, rakennuksen omistajaa, rakennusvuotta, alkuperäistä ja nykyistä käyttötarkoitusta, kerroslukua, korjaustoimenpiteitä, selvityksen suorittajan nimiä ja organisaatiota, kohteen yhteyshenkilön nimiä ja käytettyä kartoitusmenetelmää. Kohde 5 on valmistunut koulura-

kennukseksi vuonna 1978. Sen jälkeen siihen on tehty erilaisia korjauksia ja remontteja:

- vuonna 1997 koulun kirjasto-osa muutettiin koulun käyttöön
- vuonna 2002 suoritettiin päärakennuksen (A) vesikaton ja ilmanvaihdon saneeraus
- vuonna 2009 kunnostettiin B-rakennuksen vesikatto ja julkisivu
- vuonna 2013 suoritettiin lämmönjaon saneeraus
- Vuosille 2017/2018 on suunniteltu peruskorjaus.

Lisäksi oltiin oltu yhteydessä koulun rehtoriin ja kerrottu hänelle selvityksen tarkoitus sekä sovittu aika, jolloin selvityksen voi suorittaa.

Saapuminen kohteeseen ja piha-alue

Selvitys aloitettiin tarkastelemalla kohteen piha-aluetta, sen valaistusta, opasteita sekä liikkumisesteisten pysäköintiä. Kohteeseen ei ole opasteita, mutta koulurakennuksen seinässä lukee kohteen nimi (Kuva 27). Koulun piha-alue on valaistu ja rakennuksen sisäänkäynti on helppo hahmottaa piha-

Kuva 27: Kohde parkkipaikalta.

alueelta katsottuna, vaikka kulkua pääsisäänkäynnille ei ole opastettu. Koulun piha-alueella on kaksi rakennusta, A & B ja ne ovat molemmat koulun käytössä. Liikuntatilat sijaitsevat päärakennuksessa, A. Liikuntatiloihin kuuluu liikuntasalin lisäksi esteetön uimatila. Sisäänkäynnin läheisyydessä ei ole merkittyjä liikkumisesteisten autopaikkoja, mutta piha-alueella on tilaa parkkeerata lähelle sisäänkäyntiä.

Kuva 28: Kohteen pääsisäänkäynti.

Sisäänkäynnit

Piha-alueen jälkeen tutkittiin kohteen sisäänkäyntien esteettömyyttä. Sisäänkäynneillä havainnoitiin kynnyksen korkeutta, oven painavuutta, ovikellon, -summerin tai -puhelimen ja opastaulun löytymistä ja lisäksi tuulikaapin tilavuutta. Sisäänkäynti on katettu ja sisäänkäynnin edusta on valaistu ja lisäksi ovi on riittävän kevyt avata. Oven yhteydessä ei ole ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta. Pääsisäänkäynnin yhteydessä on sekä portaat että luiska. Porrastusta on vain yksi matala askelma (Kuva 28). Sisäänkäyntioven kynnys on riittävän matala ja sisäpuolella oleva tuulikaappi on riittävän tilava. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole rakennuksen eri tilojen hahmottamista helpottavaa opastaulua. Pääsisäänkäyntiä ei ole merkitty erikseen opasteella. Rakennukseen on siis portaaton sisäänkäynti, mutta myös vaihtoehtoinen sisäänkäynti. Vaihtoehtoinen sisäänkäynti on se sisäänkäynti, jota koulun tilojen iltakäyttäjät käyttävät. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin kautta on kulku liikuntatiloihin, uimatiiloihin ja pukeutumis- ja peseytymistiloihin. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin edustalla ei ole luiskaa, mutta yksi porrasaskelma on. Vaihtoehtoisen sisäänkäynnin tuulikaappi on riittävän tilava.

Kuva 29: Naisten pukuhuone, lattian matot.

Kulkuväylät

Sisäänkäynneiltä jatkettiin kulkuväyliä esteettömyyden tilan selvittämiseen. Esteettömän kulkuväylän lattian pintamateriaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton ja valaistus on hyvä, tasainen ja häikäisemätön. Lisäksi kulkuväyliltä löytyy istuimia levähtämiseen sekä käsijohteita ja tukikaiteita. Kohteen kulkuväyliä pinta- materiaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton. Pukeutumistiloissa on matot, jotka estävät liukastumista, mutta voivat olla liikkumisen esteenä, jos käytössä on esimerkiksi pyörällinen apuväline (Kuva 29). Kulkuväylillä ei ole tukikaiteita, käsijohteita tai istuimia levähtämiseen. Kulkuväyliä valaistus on hyvä, tasainen ja häikäisemätön.

Pukeutumis- ja peseytymistilat

Esteettömyysselvityksen teko jatkui pukeutumis- ja peseytymistiloissa, tarkastelemalla tilan ja valaistuksen riittävyyttä, toimimista helpottavien asioiden, kuten tukikaiteiden ja käsijohdeiden sekä säädettävien elementtien löytymistä, tilan hahmottamisen helppoutta esimerkiksi kontrastieroilla sekä varusteiden, kuten naulakoiden ja penkkien löytymistä eri korkeuksilta. Peseytymistiloissa tärkeää oli huomioida tilan riittävyys, jos käytössä on esimerkiksi suihkutuoli ja avustaja. Lisäksi arvioitiin lattian pintamateriaalia. Kulku pukeutumis- ja peseytymistiloihin on opastettu, niin että oven, joka vie tuulikaapista käytävään, jossa on pukeutumis- ja

Kuva 31: Peseytymistila.

peseytymistilat, vieressä on kyltti, jossa lukee ”uima-allas” ja ”pukuhuoneet”. Pukeutumis- ja peseytymistiloihin ei ole esteetöntä pääsyä, vaan kulku tapahtuu painavasta ovesta, jossa on korkea kynnyks. Pukuhuoneisiin on matalat, alle kaksi senttiä olevat, porrastetut kynnykset. Pukeutumistiloista löytyy penkkejä sekä naulakoita yhdeltä korkeudelta (Kuva 29). Peseytymistila on riittävän tilava ja sieltä löytyy suihkutuoli ja käsijohde, joiden ympärillä on tilaa (Kuva 30). Peseytymistilasta löytyy myös muita suihkuja, jotka on sijoitettu ahtaammin, kun suihkuseinä jakaa tilaa. Pukeutumis- ja peseytymistilojen yhteydessä ei ole esteetöntä wc-tilaa, mutta pienet wc:t löytyvät sekä miesten että naisten puolelta. Lisäksi peseytymistiloissa on sauna ja peseytymistilan kautta on kulku uimatilaan. Tilan

Kuva 30: Kohteen 5 uima-allastila.

hahmottamista helpottaa väri- ja kontrastierot seinien ja lattian välillä. Peseytymistilat eroavat hieman toisistaan miesten ja naisten puolella.

Uima-allastilat ja sauna

Pukeutumis- ja peseytymistiloista siirryttiin sauna- ja uima-allastilojen esteettömyyden selvittämiseen. Tärkeää oli tarkastella tilan riittävyttä saunassa sekä pääsyä lauteille. Uima-allastilassa arvioitiin kulkuväyliä, altaaseen pääsyä ja tilan hahmottamisen helppoutta esimerkiksi kontrastierojen avulla. Uima-altaalle on kulku puku- ja pesutilojen kautta, mutta myös eteisestä on ovi uimatilaan. Allastilasta löytyy yksi uima-allas ja tilan hahmottamista on helpotettu kontrasteilla. Uima-altaassa 2 rataa (Kuva 31). Uima-altaan syvässä päässä syvyys on 160cm ja matalassa päässä 60cm. Altaaseen johtaa hyvät portaat, jossa on käsijohteet kummallakin puolen ja askelmat ovat matalia (Kuva 32). Portaat voisivat olla leveämmät. Toiset portaat altaaseen ovat upotettuna altaan seinämään. Kohteessa ei ole allashissiä. Suihkuhuoneen yhteydessä oleva sauna on pieni ja ahdas ja lauteille johtaa jyrkät portaat (Kuva 33).

Kuva 33: Altaaseen johtavat toiset portaat.

Kuva 32: Kohteen sauna.

Esteetön wc-tila

Viimeiseksi tarkasteltiin esteetöntä wc-tilaa. Wc-tila ei ole liikuntatilojen yhteydessä ja sinne oli vaikea löytää. Kohteessa oleva esteetön wc-tila on vain kouluaikana käytössä ja liikuntatilojen iltakäyttäjillä ei ole pääsyä sinne (Kuva 34). (Wc-tilaan on esteetön pääsy suoraan aulasta tai käytävästä. Kulkua wc-tilaan ei ole opastettu. Wc-tilassa ei ole hälytysjärjestelmää. Wc-tila on ahdas. Sieltä löytyy kaksi käsijohdetta, ovesta ja seinästä.)

Esteettömyysselvityksen perusteella koostettiin lista toimenpide-ehdotuksista (Taulukko 19).

Kuva 34: Esteetön WC-tila kohteessa 5.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDE 5	
Piha-alue	Opasteiden lisääminen
	Merkittyjen liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen
Sisäänkäynnit	Opasteiden tai opastetaulun lisääminen
	Ovikellon, summerin tai ovipuhelimen lisääminen
	Luiskan lisääminen vaihtoehtoiselle sisäänkäynnille
Kulkuväylät	Tukikaiteiden tai käsijohteiden lisääminen kulkuväylille
	Kynnyksen madaltaminen tai luiskaaminen ovesta joka vie liikuntatiloihin
	Oven, joka vie liikuntatiloihin, keventäminen
WC-tilat	Wc-tilan avaaminen kaikkien käyttöön
	Hälytysjärjestelmän lisääminen WC-tilaan
	Opasteiden lisääminen WC-tilaan
	Tilan lisääminen WC-tilaan
	Molempipuolisten käsitukien lisääminen WC-istuimeen
Pukeutumis- ja peseytymis-tilat	Kynnyksen madaltaminen ovesta, joka vie liikuntatiloihin
	Esteettömän WC-tilan lisääminen liikuntatilojen yhteyteen
	Tilan lisääminen peseytymistilaan
	Sellaisten vaatenaulakoiden lisääminen pukeutumistilaan, joiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla
Sauna- ja uima-allastilat	Tilan lisääminen saunatilaan
	Tummuuskontrastien lisääminen lauteiden reunaan
	Uima-altaan portaiden leventäminen
	Allashissin lisääminen

Taulukko 19: Kohteen 5 toimenpide-ehdotukset.

5.6 Kohde 6: palvelukodin liikuntatilat

Etukäteistieto kohteesta

Kuudes ja viimeinen tämän opinnäytetyön käytännönosuuksista toteutettiin 19.5.2014. Esteettömyys selvitys suoritettiin palvelukodissa Huittisissa. Ennen varsinaista selvityksen tekoa, kohteesta oli selvitetty etukäteistiedot. Etukäteistiedot kerättiin osittain Internetistä Huittisten kaupungin www-sivuilta ja osan tiedoista toimitti Huittisten kaupungin liikunta- ja nuorisotoimen johtaja yhteistyössä Huittisten kaupungin teknisen palvelukeskuksen talonrakennusinsinöörin kanssa. Kohteesta tarvittavat etukäteistiedot ovat kohteen nimi, osoite, kartoituspäivämäärä, rakennuksen omistaja, rakennusvuosi, alkuperäinen ja nykyinen käyttötarkoitus, kerrosluku, korjaustoimenpiteet, selvityksen suorittajan nimi ja organisaatio, kohteen yhteyshenkilön nimi ja käytetty kartoitusmenetelmä. Palvelukodin osa 2 on valmistunut vuonna 2007 ja on vanhuksille suunnattu ryhmäkotimuotoinen palvelukoti. Piha-piirissä on lisäksi osa 1, jossa on vanhuksille soveltuvia asuntoja. Esteettömyys selvitys suoritettiin vain osa 2:n tiloissa, jossa sijaitsee liikuntatilat. Kohteen tiloissa ei ole suoritettu korjauksia, eikä myöskään tällä hetkellä ole suunnitelmissa suurempia korjauksia. Kohteen yhteyshenkilön kanssa sovittiin sopiva ajankohta selvityksen tekoon.

Saapuminen kohteeseen ja piha-alue

Kohteessa aloitettiin piha-alueen tarkastelulla. Tarkasteltavia asioita olivat opasteet kohteeseen ja kohteessa, piha-alueen valaistus, sisäänkäynnin helppo hahmottaminen pihalta sekä pysäköinnin osalta liikkumisesteisten autopaikat. ”Päätieltä” käännyttäessä tielle, joka vie palvelukodille on kyltti, jossa lukee kohteen nimi. Kulkua pääsisäänkäynnille ei ole opastettu, mutta rakennuksen sisäänkäynti on helppo hahmottaa piha-alueelta katsottuna (Kuva 35). Sisäänkäynnin läheisyydessä ei ole ainakaan merkittyjä liikkumisesteisten autopaikkoja, mutta tilaa parkkeerata sisäänkäynnin läheisyyteen löytyy. Lisäksi piha-alue on valaistu ja asfaltoitu tai laatoitettu.

Kuva 35: Kohteen pääsisäänkäynti.

Sisäänkäynnit

Piha-alueelta siirryttiin kohteen sisäänkäyntien esteettömyyden selvittämiseen. Kohteessa on ainakin kaksi sisäänkäyntiä, joita käyttävät asiakkaat ja henkilökunta sekä muut kohteessa vierailevat henkilöt. Sisäänkäynneillä huomioitiin kynnyksen korkeus, oven painavuus, ovikellon, -summerin tai -puhelimen ja opastaulun löytyminen ja lisäksi tuulikaapin tilavuus. Kohteen pääsisäänkäynti on helppo hahmottaa piha-alueelta, vaikka sitä ei ole erikseen merkitty opasteella. Pääsisäänkäynti on katettu ja edusta valaistu. Sisäänkäynnillä on kaksoisovet, jotka aukeavat sähköisesti sivuille ja lisäksi kynnyksen on riittävän matala.

Kuva 36: Tuulikaappi pääsisäänkäynnin yhteydessä.

Sisäänkäynnin yhteydessä oleva tuulikaappi on riittävän tilava (Kuva 36). Sisäänkäynnin yhteydessä on myös luiska. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole rakennuksen eri tilojen hahmottamista helpottavaa opastaulua. Pääsisäänkäynti on esteetön ja lisäksi rakennukseen on vaihtoehtoinen portaaton sisäänkäynti. Vaihtoehtoinen sisäänkäynti on sisäänkäynti, jota myös talon ulkopuoliset kuntosalin käyttäjät käyttävät. Vaihtoehtoinen sisäänkäynti on luiskattu ja riittävän leveä ja sen yhteydessä oleva tuulikaappi on riittävän tilava. Ovi on sähköisesti avautuva mutta myös käsin avattavana riittävän kevyt. Sisäänkäynniltä löytyy myös ovipuhelin. Kulkua vaihtoehtoiselle sisäänkäynnille ei ole opastettu.

Kulkuväylät, portaat ja hissi

Kohteen sisätiloissa tarkasteltiin kulkuväyliä ja niiden esteettömyyttä. Huomioitavia asioita olivat valaistuksen laatu, lattian pintamateriaali ja käsijohteiden, tukikaiteiden sekä istuimien löytyminen. Jos rakennuksessa on enemmän kuin yksi kerros, tarkastellaan myös portaita ja hissiä. Portaikosta havainnoitiin tukikaiteita, askelmien kontrastiraitoja ja valaistusta. Hississä kiinnitettiin huomiota sen helppoon löydettävyyteen sekä käyttöön, tilavuuteen ja painikkeisiin. Kohteen kulkuväylien valaistus on hyvä, tasainen ja häikäisemätön ja lattian pintamateriaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton. Lisäksi kulkuväylillä on toisella puolella tukikaiteita tai kä-

sijohteita, mutta ne eivät ole yhtenäiset. Kulkuväylillä on istuimia levähtämiseen. Rakennuksessa on kaksi kerrosta. Liikuntatilat sijaitsevat kuitenkin rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa, joten liikuntatilojen käyttäjillä ei ole tarvetta liikkua muualle. Rakennuksessa kuitenkin on hissi, jolla pääsee kaikkiin kerroksiin ja portaat, joissa on käsijohteet vain toisella puolella. Portaat on valaistu. Portaiden askelmien etureunasta puuttuvat kontrastiraidat, jotka helpottavat askelmien hahmottamista. Hissi on tilava ja sieltä löytyy käsijohteet (Kuva 37). Hissin painikkeet ovat merkitty niin tekstinumerolla kuin pistekirjoituksellakin.

Kuva 37: Kohteen hissi.

Esteetön wc-tila

Kulkuväylien jälkeen tarkasteltiin kohteen esteetöntä wc-tilaa. Tilasta tarkasteltiin tilan ja valaistuksen riittävyyttä, toimimista helpottavien asioiden, kuten tukikaiteiden ja käsijohteiden sekä säädettävien elementtien löytymistä, tilan hahmottamisen helppoutta esimerkiksi kontrastieroilla sekä varusteiden, kuten vaatekoukkujen löytymistä eri korkeuksilta. Kohteessa on esteetön wc, joka sijaitsee käytävällä ja sinne on esteetön pääsy suoraan aulasta tai käytävästä. Kulkua wc-tiloihin ei ole opastettu, mutta ovesta löytyy kyltti. Wc on riittävän tilava ja sieltä löytyy tukikaiteet wc-istuimen

Kuva 38: Esteetön wc-tila.

kummaltakin puolelta ja pesuallasta ympäröi käsijohde (Kuva 38). Lisäksi wc:ssä on hälytysjärjestelmä, laskutilaa ja naulakoita. Käytävällä sijaitsevan esteettömän wc-tilan lisäksi kohteen suihkuutilasta löytyy ”avowc”. Suihkuhuoneessa on wc-istuin, jonka toisella puolella on tukikaide ja toisella puolella käsijohde.

Pukeutumis- ja peseytymistilat ja sauna

Kohteen pukeutumis- ja peseytymistiloissa arvioitiin esteettömyyden tilaa, tarkastelemalla tilan ja valaistuksen riittävyyttä, tilan hahmottamisen helppoutta esimerkiksi kontrastieroilla sekä varusteiden, kuten naulakoiden ja penkkien löytymistä eri korkeuksilta. Peseytymistiloissa tärkeää oli huomioida tilan riittävyys, jos käytössä on esimerkiksi suihkutuoli ja avustaja. Lisäksi arvioitiin lattian pintamateriaalia. Kohteesta löytyy myös sauna, joka otettiin myös huomioon esteettömyysselvityksen teossa. Tärkeää oli tarkastella tilan riittävyyttä sekä pääsyä lauteille. Liikuntatilojen yhteydessä ei ole varsinaista pukuhuonetta. Tila, joka on käytössä pukutilana on suihkuhuoneen ja saunan "etuhuone" (Kuva 39). Kulkua pukeutumis- ja peseytymistiloihin ei ole opastettu, mutta niihin on esteetön pääsy ja suihkuhuoneesta löytyy avowc, joka on esteetön. Peseytymistila on riittävän tilava ja sinne mahtuu suihkusänky ja suihkutuoli ja suihkujen yhteydessä on käsijohteita ja tukikaiteita. Lisäksi suihkutilassa on seinässä kiinni oleva suihkutuoli. Saunassa on jonkin verran tilaa, mutta pyörälliselle apuvälineelle liian vähän. Askelmat lauteille ovat korkeita ja niistä puuttuu hahmottamista helpottavat kontrastiraidat reunoista.

Esteettömyysselvityksen perusteella koostettiin toimenpide-ehdotukset, jotka on esitelty Taulukossa 20.

Kuva 39: Pukeutumistilana käytetty tila.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDE 6	
Piha-alue	Opasteiden lisääminen
	Tilan hahmottamista helpottavan kohteen opastaulun lisääminen oven läheisyyteen
Sisäänkäynnit	Opasteiden lisääminen
	Merkittyjen liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen
Kulkuväylät	Käsijohteiden lisääminen niihinkin kulkuväyliin, joissa niitä ei vielä ole
Kerrokset	Käsijohteiden lisääminen portaisiin molemmille puolille
	Kontrastiraitojen lisääminen portaiden askelmien etureunaan

WC-tilat	Opaste wc-tiloihin aulasta
Pukeutumis- ja peseytymistilat, esteetön löylyhuone	Opaste pukeutumis- ja peseytymistiloihin
	Pukeutumistilan ja sen varusteiden lisääminen kohteeseen
	Kontrastiraitojen lisääminen lauteiden reunaan
	Tilan lisääminen saunaan pyörätuoleille

Taulukko 20: Kohteen 6 toimenpide-ehdotukset.

6 PIENTEN LIIKUNTAPAIKKOJEN ESTEETTÖMYYDEN TILA

6.1 Yhteenvedo tuloksista

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kahden yhteistyökunnan kolme liikuntapaikkaa (yhteensä kuusi), joissa tehdään esteettömyyden tilan selvitykset sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kuusi liikuntapaikkaa, joiden esteettömyyden tilaa tarkasteltiin, selvitettiin kummankin yhteistyökunnan osalta erikseen. Euran kunnasta mukana oli kolmen alakoulun liikuntatilat ja Huittisista yhden alakoulun, yhden urheilutalon ja yhden palvelutalon liikuntatilat. Liikuntapaikkojen selvitys tehtiin yhteistyönä kuntien hanketyöryhmien edustajien kanssa. Heidän tietojen perusteella valittiin kummastakin kunnasta kolme käytössä olevaa liikuntapaikkaa ja tässä onnistuttiin hyvin. Lisäksi tavoitteena oli toteuttaa esteettömyys selvitykset ja raportoida niiden tuloksista yhteistyökumppaneille.

Esteettömyys selvitykset toteutettiin onnistuneesti kevään 2014 aikana. Jokaisen kohteen esteettömyydestä tuotettiin tulosten perusteella raportit, joihin kuului kohteen esteettömyyden tilan toteaminen sekä havainnollistaminen ja perustelu sekä toimenpide-ehdotusten esittäminen. Raportit liikuntapaikkojen esteettömyyden tilasta toimitettiin yhteistyökunnille.

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että näiden kuuden liikuntapaikan välillä esteettömyys vaihtelee suurestikin. Paikan rakennusvuosi, tehdyt korjaukset, alkuperäinen käyttötarkoitus sekä suurin käyttäjäryhmä voidaan nähdä paikan esteettömyysasioiden huomiointiin ja esteettömyyden nykyiseen tilaan vaikuttavina asioina. Tuloksia

on tarkasteltu jokaisen paikan kohdalla erikseen raporteissa, mutta ne on myös vedetty yhteen ja niitä on vertailtu ja tarkasteltu yleisesti. Jokaisesta kohteesta esteettömyys toteutui joiltain osin tai jossakin tietyssä tilassa, mutta kaikista kohteista löytyi puutteita esteettömyydessä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että missään kohteessa esteettömyyden katkeamaton ketju ei toteudu vaan se katkeaa jossakin vaiheessa.

Saapuminen kohteeseen tapahtui etukäteistietojen, kuten osoitteen avulla ja kaikista kohteista joitakin etukäteistietoja onnistuttiin saamaan eivätkä ne olleet harhaanjohtavia. Etukäteistietoja kerättiin kohteiden tai sen kunnan, jossa ne sijaitsevat, www-sivuilta. Etukäteistietojen lisäksi myös lähtötietoja kerättiin ja saatiin kuntien hanke-työryhmien edustajilta, kohteiden yhteyshenkilöiltä ja kuntien rakennusinsinööreiltä. Kohteeseen saavuttiin saatujen osoitetietojen ja muiden "tuntomerkkien" avulla. Suurimmassa osassa kohteista opastusta tieltä kohteen piha-alueelle ei oltu järjestetty. Pääsääntöisesti kohteissa piha-alueiden pinta oli hyvä ja kova, yleensä niistä löytyi tasaista asfalttia esimerkiksi hiekka- tai sorapohjan lisäksi, jolloin liikkuminen on helpompaa esimerkiksi pyörällisellä apuvälineellä. Ulkovalaistus sekä katettu sisäänkäynti löytyivät kaikista kohteista.

Kohteista löytyi erilaisia sisäänkäyntejä ja useissa kohteissa niitä oli enemmän kuin kaksi. Pääsisäänkäynnit oli yleisesti helppo hahmottaa piha-alueelta ja jos pääsisäänkäynti ei ollut esteetön, kohteeseen oli vaihtoehtoinen esteetön sisäänkäynti. Kulkua sisäänkäynneille ei kuitenkaan oltu helpotettu opastuksella. Tulosten perusteella voidaan myös sanoa, että kaikissa kohteissa puutteena on riittävän opastuksen löytäminen. Riittävän opastuksen avulla toimiminen kohteen eri tiloissa ja niiden välillä on sujuvaa. Sisäänkäyntien yhteydessä ei ollut kohteen opastaulua, joka helpottaisi eri tilojen hahmottamista ja suunnistamista niihin. Yhtenä puutteena lähes kaikilla sisäänkäynneillä oli lisäksi ovikellon, -puhelimen tai -summerin puuttuminen. Pääsääntöisesti sisäänkäynneillä oli riittävän kevyt ovi, jonka pystyi avaamaan yhdellä kädellä ja kynnyksellä oli alle 2 cm. Sisäänkäyntien yhteydessä olevat tuulikaapit olivat kaikissa kohteissa riittävän tilavia.

Toimimisen helpottamiseksi, kohteissa oli yleensä hyvä ja tasainen valaistus sekä lattian pintamateriaali oli kova ja tasainen. Kulkuväyliltä kuitenkin puuttui joko osit-

tain tai kokonaan käsijohteet sekä istuimet levähtämiseen, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Jos, kohteessa oli enemmän kuin yksi kerros, niiden välillä liikkuminen oli järjestetty portailla ja hissillä. Kuitenkin niiden ominaisuuksissa oli puutteita, esimerkiksi portaiden etureunoista ei löytynyt kontrastiraitoja hahmottamisen helpottamiseksi.

Jokaisesta kohteesta löytyi esteetön wc-tila (ts. invawc), mutta kaikissa niissä ei ollut riittävästi tilaa, jotta pyörällisellä apuvälineellä toimiminen olisi ollut mahdollista. Myös wc-tilan ominaisuuksissa, kuten tilan varusteissa, oli parantamista. Yleisesti wc-tiloista löytyi eri varusteita, kuten naulakoita ja paperitelineitä ja käsijohteet wc-istuimen molemmilta puolilta, mutta joitakin varusteita olisi voinut olla tiloissa sijoitettuna eri korkeuksille. Lisäksi muutamia kohteita lukuun ottamatta wc-tiloista ei löytynyt hälytysjärjestelmää.

Pukeutumis- ja peseytymistiloihin opastus oli järjestetty pienillä laatoilla pukutilan oven vieressä, mutta muuta opastusta esimerkiksi kauempaa ei ollut. Pukeutumis- ja peseytymistilat olivat kohteissa pääsääntöisesti riittävän tilavia, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Osassa kohteista pukeutumistiloihin oli sijoitettu keskipenkki, joka tekee tilasta ahtaamman ja saattaa aiheuttaa törmäysvaaran. Toisaalta ne lisäävät penkkien ja naulakoiden määrää. Puutteena pukeutumistiloissa oli yleisesti varusteiden, kuten penkkien ja naulakoiden, löytyminen eri korkeuksilta, mikä mahdollistaisi niiden käytön kaiken pituisilta henkilöiltä. Peseytymistiloissa tilaa oli joissain kohteissa jaettu suihkuseinällä, joka teki tilasta ahtaamman, mutta myös riittävän tilavia peseytymistiloja löytyi tai kohteen peseytymistilaan oli sijoitettu erikseen tilavampi suihkupiste, jolloin esimerkiksi suihkupyörätuolin kanssa pääsy suihkulle on mahdollista. Pukeutumis- ja peseytymistiloista ei löytynyt erikseen esteetöntä wc-tilaa, mutta pieni wc-tila löytyi kaikista.

Kahdessa kohteessa tarkasteltavina olleet saunatilat olivat liian ahtaita ja lisäksi lauteiden etureunasta puuttuivat kontrastiraidat, jotka helpottavat niiden hahmottamista. Ahtauden vuoksi saunaan ei mahdu esimerkiksi pyörätuolilla ja toisen saunan portaat lauteille olivat jyrkät. Yhdessä kohteessa tarkasteltavana olleessa uima-allastilassa puutteena oli allashissin puuttuminen sekä altaaseen vievien portaiden jyrkkyys ja

kapeus. Tilassa oli kuitenkin ilmoitettu asianmukaisesti altaan mitat ja syvyys ja altaan reunoilla oli hyvin tilaa.

Yhteenvedo esteettömyyden toteutumisesta kaikkien kohteiden osalta on esitetty Taulukossa 21 ja suurimmat puutteet ja ongelmakohdat esteettömyydessä on esitetty toimenpide-ehdotusten muodossa kaikkien kohteiden osalta Taulukossa 22.

YHTEENVETO ESTEETTÖMYYDEN TOTEUTUMISESTA KOHTEISSA	
Piha-alue	Piha-alueiden pinta ja materiaali kova ja tasainen liikkumisen helpottamiseksi Ulkovalaistuksen löytyminen
Sisäänkäynnit	Vaihtoehtoisen esteettömän sisäänkäynnin löytyminen, jos pääsisäänkäynti esteellinen Katetut sisäänkäynnit Valaistut sisäänkäynnit Pääsisäänkäynti helppo hahmottaa piha-alueelta
Kulkuväylät	Hyvä ja tasainen valaistus kulkuväylillä Lattian pintamateriaali kova ja tasainen kulkuväylillä
Kerrokset	Jos kohteessa oli enemmän kuin yksi kerros, liikkuminen kerroksien välillä oli järjestetty portailla ja hissillä
Esteettömät WC-tilat	Joidenkin wc-tilan varusteiden, kuten naulakoiden, löytyminen ainakin yhdeltä korkeudelta Käsijohteiden löytyminen wc-istuimen molemmilta puolilta
Pukeutumis- ja peseytymistilat	Riittävästi tilaa pukeutumistiloissa Joidenkin pukeutumistilojen varusteiden, kuten naulakoiden ja penkkien löytyminen ainakin yhdeltä korkeudelta
Uima-allastilat ja saunat	Altaan mittojen ja syvyyden ilmoittaminen

Taulukko 21: Esteettömyyden toteutuminen kohteissa.

YHTEENVETO TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA	
Piha-alue	Opasteiden lisääminen piha-alueille Merkittyjen liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen
Sisäänkäynnit	Opasteiden lisääminen sisäänkäynneille ja niiden yhteyteen Ovikellon, -summerin tai -puhelimen lisääminen
Kulkuväylät	Käsijohteiden ja levähtämiseen tarkoitettujen istuimien lisääminen kulkuväylille
Kerrokset	Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan
Esteettömät WC-tilat	Opastuksen lisääminen esteettömään WC-tilaan Tilan lisääminen esteettömään WC-tilaan, jotta toimiminen itsenäisesti ja esimerkiksi pyörällisen apuvälineen käyttö olisi mahdollista WC-tilan eri varusteiden, kuten naulakoiden lisääminen korkeuksille niin, että käyttö esimerkiksi pyörätuolista olisi mahdollista
Pukeutumis- ja peseytymistilat	Opasteiden lisääminen pukeutumis- ja peseytymistiloihin Pukeutumis- ja peseytymistilojen varusteiden, kuten penkkien ja

	naulakoiden lisääminen eri korkeuksille, jotta niiden ääreen pääsisi esim. pyörätuolilla ja käyttö olisi mahdollista eripituisille Tilan lisääminen pukeutumis- ja peseytymistiloihin, jotta toimiminen itsenäisesti ja esimerkiksi pyörällisen apuvälineen käyttö olisi mahdollista
Uima-allastilat ja saunat	Tilan lisääminen saunaan, jotta sinne mahtuu yksi tai useampi pyörätuoli Kontrastiraitojen lisääminen lauteiden reunaan Leveämpien sekä loivempien portaiden ja allashissin lisääminen uima-altaan yhteyteen

Taulukko 22: Yhteenveto toimenpide-ehdotuksista.

6.2 Sähköisen työkalun ja esteettömyysselvityslomakkeen raportointi ja arviointi

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisäksi sähköisen työkalun ja esteettömyysselvityslomakkeen käytön arviointi ja raportointi LIEKA –hankkeelle. Sähköinen kartoitus työkalu ja lomake helpottivat selvityksien tekemistä ja loppuraportointia. Sähköinen työkalu tuotti lomakkeen vastausten perusteella lähes valmista raporttitekstiä kohteesta. Sähköisyys takasi sen, että ei tarvinnut kantaa mukana muistiinpanovälineitä vaan esimerkiksi helposti mukana kulkeva tabletti riitti ja työkalusta löytyi kaikki. Ennen yhteistyökuntien liikuntapaikkojen esteettömyysselvityksiä, työkalun ja lomakkeen käyttöä kokeiltiin ja harjoiteltiin Porin Karhuhallilla hankkeen edustajan kanssa. Harjoittelu oli hyödyllinen ja tarpeellinen ja auttoi itsenäiseen työskentelyyn selvityksientekovaiheessa.

Koin lomakkeen sopivaksi käytettäväksi tämän tyylisessä työssä. Sähköisen esteettömyysselvityslomakkeen käyttö oli yksinkertaista ja tuli kerta kerralta sujuvammaksi. Lomake oli tehty selkeäksi ja helppokäyttöiseksi. Sen kysymykset olivat helposti ymmärrettävissä ja niissä oli huomioitu esteettömyyden eri osa-alueet, eli liikkuminen, kuuleminen ja näkeminen. Kysymykset etenevät loogisessa järjestyksessä ja noudattavat esteettömyyden katkeamattoman ketjun ”periaatetta”. Se, että kysymykset ovat suljettuja kysymyksiä, joihin riitti vastaukseksi kyllä tai ei, helpotti havaintojen tekemistä. Kysymykset eivät kuitenkaan ole mitenkään johdattelevia tai harhaanjohtavia, vaan vastauksella todettiin miten asia on. Jokaisen kysymyksen yhteydessä oli lisäksi vapaata vastaustilaa omille kommenteilta tai lisähuomioille. Näin pystyi

täydentämään vastausta ja kommenttien avulla pystyi palauttamaan mieleen asioita raportointivaiheessa. Vastaukset ja kommentit yhdistettiin raportoidessa yhdeksi kokonaisuudeksi.

Ainoa asia, jonka koin jollain tavalla haasteelliseksi käyttäessäni lomaketta, oli vastata kysymykseen ”Onko sisäänkäynti ovesa alle 2cm kynnys?”. Koska esteettömyysselvityksien teossa ei käytetä mitään mittalaitteita, oli vastaus annettava silmämääräisesti arvioiden. Kuitenkin olin samaan aikaan tyytyväinen siihen, että selvityksien teossa mitattiin esteettömyyttä havaintoja tekemällä ja arvioimalla, eikä mittalaitteita käyttäen. Tämä edellytti sitä, että aiheeseen oli perehtynyt hyvin ja että esteettömyydestä oli tietoa.

Arviointini on julkaistu osana hankkeen loppuraporttia (Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi, LIEKA-hankkeen loppuraportti).

”Arviointimalli, jota käytin liikuntapaikkojen esteettömyysselvityksien tekemiseen, oli selkeä ja helppokäyttöinen. Harjoittelin lomakkeen käyttöä kerran ennen varsinaisia esteettömyysselvityksiä, joita oli yhteensä kuusi. Harjoittelu oli tarpeellinen ja tapahtui Porin Karhuhallilla. Varsinaiset selvityskohteet olivat suurimmaksi osaksi Satakunnan alueella sijaitsevien koulujen liikuntatiloja, mutta mukana oli myös yksi urheilutalo ja yhden palvelukodin liikuntatilat. Kohteissa selvitettiin piha-alueiden, sisäänkäyntien, kulkuväylien, esteettömien wc-tilojen ja pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyyden tilaa.

Lomakkeen käyttäminen tuli kerta kerralta vain helpommaksi ja sujuvammaksi. Kohteesta riippuen itse lomakkeen täyttäminen oli nopeaa, kun kysymykset olivat niin selkeitä ja kun oppi ”polun”, jota pitkin kirjautumisen jälkeen pääsi oikealle lomakkeelle. Kohteessa piti tietysti löytää tarkasteltavat paikat, kuten esteetön wc ja pukeutumistilat. Kysymykset olivat yksinkertaisia, mutta perusteellisia ja helposti ymmärrettävissä ja niihin riitti vastaukseksi kyllä tai ei. Omien lisähuomioiden, jotka liittyivät kysymykseen, tekemiselle oli oma tilansa lomakkeessa. Ei siis tarvinnut olla muis-tiinpanovälineitä erikseen, jos halusi vielä jotakin vastausta täydentää omilla kommentteilla. Kaikki kysymykset eivät näkyneet valmiiksi ruudulla, osa tuli näkyviin tarkentavina kysymyksinä vastausten perusteella, joka myös selkeytti sen käyttöä. Säh-

köinen kartoitustyökalu ja lomake helpottivat selvityksien tekemistä ja loppuraportointia. Sähköinen työkalu tuotti vastausten perusteella lähes valmista raporttitekstiä kohteesta. Yhdistin tekstin lauseet ja omat kommenttini yhtenäiseksi kokonaisuudeksi kohteesta selvityksien jälkeen" (Karinharju ym. 2014, 38).

7 POHDINTA

7.1 Aiheen valinta ja työn tekeminen

Opinnäytetyön aiheen valinnassa itse pidin tärkeänä sitä, että aihe kiinnostaa minua itseäni, niin työn tekeminen olisi mielekästä. Halusin myös, että työni liittyy jotenkin erityisryhmiin, koska olen suuntautunut opinnoissani erityiskasvatukseen ja vammaisryhmien ohjaukseen. Lisäksi halusin saada työlläni aikaan jotakin hyödyllistä. Opinnäytetyön aiheen valinta tuntui aluksi vaikealta, kunnes nykyinen aiheeni löytyi kotikuntani Euran ja sen lähikuntien alueella ilmestyvän paikallislehden uutisesta. Uutisessa kerrottiin, että kotikuntani Eura on mukana "Erityisliikuntaa kuntiin" -kehittämishankkeessa. Kiinnostavaa uutisessa opinnäytetyöni kannalta oli erityisliikunnan kehittäminen kunnissa ja se, että kotikuntani on siinä mukana. Loppujen lopuksi koen aiheen löytyneen helpostikin, mutta aiheen rajaaminen tuntui hankalalta. Kun päätin, että haluan tehdä opinnäytetyöni hankkeen parissa, tiesin heti tarvitsevani ohjausta ja neuvoja mm. aiheen rajaamiseen. Hankkeessa riittäisi paljon töitä, joita opiskelijakin voi tehdä, mutta halusin työni olevan sellaista, johon saisin tukea opinnoistani. Ohjaavalta opettajalta sain paljon apua sopivan ”paketin” kasaamiseen.

Opinnäytetyöni on osa LIEKA –hanketta ja se selkiytti työni tarkoitusta ja tavoitteita. Työ siis jäsenyi vielä enemmän hankkeen ansiosta. Jos LIEKA –hanke ei olisi luonut lomaketta, jonka käytöstä se haluaa käyttäjäkokemuksia, en olisi opinnäytetyössäni lähtenyt selvittämään esteettömyyden tilaa liikuntakohteissa vastaavalla tavalla. Vaikka olin perehtynyt esteettömyysasioihin ennen tutkimuksiani, en olisi silti osannut koostaa samankaltaista välinettä käyttööni esteettömyyden selvittämiseen. Opinnäytetyön ollessa laaja ja isotoinen kokonaisuus, oli asiantuntijoiden tekemän ”valmiin paketin” käyttäminen mielestäni työssäni paikallaan.

7.2 Teoreettinen lähestyminen, työn pohja

Teorian etsiminen osoittautui helpoksi ja lisäksi sain apua ja materiaalia myös opin-
näytetyötäni ohjaavalta opettajalta sekä SAMK:n projektityöntekijöiltä. Myös hank-
keen projektipäällikkö avusti materiaalin hankinnassa. Kirjaston palvelujen sekä In-
ternetin käyttäminen on minulle tuttua, joten eri hakusanoja käyttämällä löytyi hyvin
tarvitsemaani tietoa. Esteettömyyteen liittyvissä asioissa, käytin lähes pelkästään kar-
toittajan opasta, jonka koen olevan kattava sekä opinnäytetyöni kannalta sopivin läh-
de.

Koen teorian tietoa olevan kuitenkin paljon ja toisinaan rajaaminen tuntui hankalalta.
Useasti pohdin ”mikä on olennaista työni kannalta?” Opinnäytetyö on sosionomin
(AMK) laaja-alaisin teoriapainotteinen kirjallinen työ. Omalla kohdallani prosessi on
myös ollut pitkäkestoinen. Taitoni niin lähdekirjallisuuden läpikäynnissä sekä tarkas-
telussa kuin myös kirjoittajana ovat kehittyneet. Lisäksi osallistuminen itsenäisenä
toimijana projektiin, jossa on mukana monia eri tahoja ja muita toimijoita, on ollut
kehittävää. Koen saaneeni lisää varmuutta toimia itsenäisesti sekä luottaa itseeni ja
tietotaitooni ja käyttää sitä.

Ennen opinnäytetyön tekemistä minulla ei ollut syventävää tietoa esteettömyydestä,
ehkä jotakin ”tavallista” perustietoa. Opinnäytetyöprosessin aikana perehdyin esteet-
tömyyteen, sen osa-alueisiin, esteettömyyskartoitukseen ja sen tekemiseen hyvin laa-
jasti. Sain tietoa ja perehdytystä SAMK:n projektityöntekijöiltä sekä tutkimalla asiaa
eri lähteistä.

Ennen tekemiäni esteettömyys selvityksiä pilotoin käyttämäni esteettömyys selvitys-
lomaketta yhdessä projektityöntekijän kanssa. Koen tämän olleen erittäin hyödyllistä
harjoitusta ennen varsinaisia selvityksiä ja lisäksi minulle selkeni paremmin, mitä
tulen käytännössä tekemään. Tekemiäni esteettömyys selvitykset eroavat kuitenkin
esteettömyyskartoituksesta jonkin verran. Selvityksiä voi suorittaa ilman esteettö-
myyskartoittajan koulutusta. Se, että selvitys on kevyempi versio kartoituksesta, eikä
sen tekemisessä käytetä mittalaitteita, tarkan mittatiedon tuottamiseksi kohteesta ja
sen ominaisuuksista, tuntui opiskelijalle sopivammalta. Havaintojen tekeminen ja
asioiden oivaltaminen sen kautta, tuntui minulle itselleni hyvältä tavalta tutkia. Koin

kuitenkin tärkeäksi ja hyödylliseksi, että minulla on mahdollisimman paljon tietoa esteettömyydestä, kartoittamisesta ja selvityksien tekemisestä, jotta olisin yhteistyökumppaneille mahdollisimman luotettava kumppani.

7.3 Ammatillinen kasvu ja työn hyödynnettävyys

Yhteenvetona olen tyytyväinen työhöni. Työssä on monta erilaista osa-aluetta, mutta tärkeimmäksi haluaisin nostaa erityisryhmien etujen ajamisen ja asioiden kehittämisen. Opinnäytetyöstäni hyötyvät niin yhteistyökunnat kuin lopulta myös loppukäyttäjät eli liikunnan harrastajat. Toivonkin siis, että saamiani tuloksia hyödynnetään kunnissa esteettömyysasioiden sekä tasa-arvoisempien liikkumismahdollisuuksien parantamiseen. Mielestäni "Erityisliikuntaa kuntiin" -hankkeeseen mukaan päässeet kunnat ovat erityisasemassa. Hankkeen avulla kunnat saavat tietoa esteettömyydestä ja monesta muusta erityisryhmien etujen mukaisesta asiasta, joiden avulla he voivat kehittää ja parantaa palveluitaan. Lisäksi koen itse hyötyneni tästä suuresti. Kokemukseni sekä tietotaitoni ovat laajentuneet ja monipuolistuneet. Koen, että opinnäytetyöni ansiosta, minulla on nyt syvällisempää tietoa esteettömyysasioista ja haluaisinkin hyödyntää niitä tulevaisuudessa työelämässä. Sen lisäksi, että olen kartuttanut teoreettista tietoa esteettömyydestä, koen, että silmäni ovat avautuneet tarkastelemaan asioita muutenkin esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmista. Jatkotutkimuksen aiheena voisi samasta aiheesta olla esteettömyyden tilan selvittäminen esimerkiksi vuoden tai kahden päästä samoissa kohteissa. Samalla voitaisiin tuottaa käyttäjäkysely, jossa aiheena olisi tilojen arviointi ennen ja nyt.

LÄHTEET

Invalidiliitto ry:n www-sivut. 2010. Viitattu 25.3.2014

[http://www.eesteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh-](http://www.eesteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh-projek-)

[ti__esteettomyysden_arviointimenetelman_ja_kartoituslomakkeen_kehittaminen_](http://www.eesteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh-projek-ti__esteettomyysden_arviointimenetelman_ja_kartoituslomakkeen_kehittaminen_/)

Karinharju, K. & Vuorsola, S. (toim.) 2013. Esteettömyys edellä: Näin toteutettiin tapahtuma kaikille. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja D, Muut julkaisut 6/2013. Viitattu 7.11.2014.

https://www.theseus.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/79821/2014_D_6_Esteettomyys_edella.pdf?sequence=3

Karinharju, K., Tupala, R., Kuusiluoma, R-K., Jaakkola-Hesso, S., Tommila, H., Törne, M. & Vuorsola S. 2014. Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi: LIEKA -hankkeen loppuraportti. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja B, Raportit 7/2014. Viitattu 5.11.2014.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/80128/2014_B_7_lieka.pdf?sequence=1

Kilpelä, N. 2011 (toim.). Este-hanke 2010 – Este-kyselyn yhteenveto. Kynnys ry, Suomen vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry, Helsinki.

Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Kilpelä, N. 2014. Arkkitehti, Kynnys ry. Sähköpostiviesti, lähetetty 29.9.2014 9:36. Viitattu 1.10.2014.

Komiteanmietintö 1996:15. Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö.

Kuntalaki. 1995. L 17.3.1995/365.

Laitinen, M. 2014. WEB-pohjainen esteettömyyskartoitustyökalu. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.11.2014.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74783/opinnaytetyo2942014salainen.pdf?sequence=1>

Liikenne- ja viestintäministeriö 2006. Selvitys esteettömyyden huomioimisesta Suomen kunnissa. Esteettömän liikkumisen tutkimus- ja kehittämisohjelma Elsa. Stakes, Suomen Design for All -verkosto. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Viitattu 7.11.2014.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90774/Kuntaselvitys.pdf?sequence=1>

Liikuntalaki. 1998. L 18.12.1998/1054.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. 2008. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2008:45. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto.

Liikuntatieteellisen seuran www-sivut. 2012. Viitattu 10.2.2014. <https://www.lts.fi>

Luona-Helminen, R., & Samstén, R. 2004. Liikkeelle. Opas paikallistason liikunta-toiminnan järjestämiseen. Helsinki: Edita.

Maankäyttö- ja rakennuslaki. 1999. L 5.2.1999/132 muutoksineen. 21.12.2012/958

Mäenpää, P. & Korkatti, S. (toim.). Urheiluseurat 2010-luvulla - Ajatuksia seurojen kehittymisestä ja kehittämisestä 2012. SLU-Julkaisusarja 1/2012. Viitattu 6.11.2014. <http://www.sport.fi/kirjasto> (17.04.2014.)

Opetusministeriön julkaisuja 2003:12. Erityisryhmien liikunnan kehittämisohjelma 2003-2005. Viitattu 20.2.2014. <http://www.minendu.fi/julkaisut/liikunta>

Pesola, K. 2009. Esteettömyysopas – mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisuja O.39. Helsinki: Invalidiliitto ry. Viitattu 31.10.2014. http://www.esteeton.fi/files/attachments/esteettomyysopas_pdf.pdf

Piispanen, T. 2010. Erityisliikunnan kehittäminen kunnissa. Erityisliikuntaa kuntiin 2007-09 –kehittämisen- ja konsultointiprojekti. Loppuraportti. Liikuntatieteellinen Seura, Helsinki.

Rintala, P., Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 168. Tampere: Tammerprint Oy.

Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry. 2009 (toim.). Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoituspas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Helsinki: Invalidiliiton julkaisuja O.38.

Suomen perustuslaki. 1999. L 11.6.1999/731.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Uusi arviointimalli

1. Yhteystiedot

Kunta

Liikuntapaikka

Liikuntapaikan rakennusvuosi

Vastaajan nimi

Vastaajan tehtävänimike

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite

[seuraavissa vastausvaihtoehdot kyllä/ei/ei koske tätä kohdetta sekä avoin vastaustila lisätiedoille]

2. Piha-alue

Onko sisäänkäynnin läheisyydessä liikkumisesteisten autopaikkoja?

Onko piha-alue valaistu?

Onko rakennuksen sisäänkäynti helppo hahmottaa piha-alueelta katsottuna?

Onko kulku pääsisäänkäynnille opastettu?

3. Pääsisäänkäynti

Onko sisäänkäynti katettu?

Onko sisäänkäynnin edusta valaistu?

Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?

Onko sisäänkäynti tasoeroton (ei portaita tai luiskaa)?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä sekä portaat että luiska?

Onko portaissa käsijohteet?

Onko luiskassa käsijohteet?

Onko luiska riittävän loiva ja leveä itsenäisesti käytettäväksi (esim. Pyörätuolilla)?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä vain portaat?

Onko portaissa käsijohteet?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä vain luiska?

Onko luiskassa käsijohteet?

Onko luiska riittävän loiva ja leveä itsenäisesti käytettäväksi (esim. Pyörätuolilla)?

Onko sisäänkäyntioivessa alle 2 cm korkea kynnyks?

Onko ovi käsin avattava (ei sähköisesti avautuva/avattava)

Onko ovi riittävän kevyt yhdellä kädellä avattavaksi?

Onko oven yhteydessä ovikello, summeri tai ovipuhelin?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä tuulikaappi?

Onko tuulikaapissa vähintään 150 cm vapaata tilaa leveys ja pituussuunnassa (ovien aukeamiskaaren lisäksi)

Onko sisääntulossa välittömässä läheisyydessä kohteen opastaulu?

4. Vaihtoehtoinen sisäänkäynti

Jos pääsisäänkäynti ei ole esteetön, onko rakennukseen vaihtoehtoinen portaaton sisäänkäynti?

Onko kulku vaihtoehtoiselle sisäänkäynnille opastettu?

5. Kulkuväylät

Onko kulkuväyliä pintamateriaali kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton?

Onko kulkuväylillä tukikaiteita tai käsijohteita?

Onko kulkuväylillä istuimia levähtämiseen?

Onko kulkuväyliä valaistus hyvä, tasainen ja häikäisemätön?

6. Kerrokset

Onko rakennuksessa enemmän kuin yksi kerros?

Onko kohteessa hissi?

Pääseekö hissillä kaikkiin kerroksiin?

Hissin henkilömäärä

Lisätietoa hissistä

Onko portaissa käsijohteet?

Onko portaikko valaistu?

Onko portaiden askelmien etureunassa kontrastiraidat?

7. Wc-tilat

Onko kohteessa esteetön wc / inva-wc?

Onko wc-tilaan esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vapaasta tilasta?

Onko kulku wc-tilaan opastettu?

Onko wc-tilassa hälytysjärjestelmä?

Onko wc-tilassa 150 cm leveys- ja syvyys suunnassa vapaata tilaa?

Lisätietoa wc-tiloista

8. Pukeutumis- ja peseytymistilat

Onko kulku pukeutumis- ja peseytymistiloihin opastettu?

Onko pukeutumis- ja peseytymistiloihin esteetön pääsy?

Onko tilojen yhteydessä esteetön wc / inva-wc?

Onko peseytymistila tilava (mahtuu toimimaan avustajan ja apuvälineen kanssa?)

Lisätietoa pukeutumis- ja peseytymistiloista --> vapaa vastaustila